קנין הלכה

4

מראי מקומות

מס׳ 10

חודש חשון תשפ״ד

או״ח הלכות שבת

סימנים שיט -שכ

קנין הלכה

Dirshu
דרשו ד׳ ועוזו
קרן עולמית לחיזוק
ועידוד לימוד התורה

לתשומת לבכם: במראי מק;ומות אלו הושקע עמל רב. אין להעתיק, לצלם וכד׳ ללא קבלת אישור בכתב מ״דרשו״

קנין הלכה

מראי מקומות

סימן שיט

סעיף א

גמרא דף עג: הזורה הבורר עד דף עד. עין יפה הוא דמכוין.

<u>גדר המלאכה ותנאיה</u>

עניינה של מלאכת בורר הוא, כאשר יש תערובת של אוכל ופסולת או תערובת של מיני אוכלין, והאדם בורר אותם זה מזה, הרי זו מלאכת מחשבת וחייב חטאת.

ונתבאר בגמ' דמלאכת בורר אסורה אף בדברים שאינם אוכל, כגון מי שטחן רגבי עפר ורוצה לגבל טיט, ובורר מתוך העפר את הרגבים שלא נטחנו היטב, וכן מי שלוקט קנים על מנת לעשות בהם כלי, ובורר את הקנים היפים מתוך הרעים, הרי זה חייב משום בורר.

אמנם בדין בורר באוכלין, אם ברר בשעת האכילה ממש, כגון שהכניס אוכל לתוך פיו ותוך כדי אכילה מצא בו פסולת, אין איסור להוציא הפסולת מפיו אף שמוציאה מהתערובת, דברירה זו נחשבת חלק מעסק האכילה ואינה מקבלת שם מלאכה.

והוסיפו חז"ל ואמרו שלא רק בשעת האכילה ממש אין מלאכת ברירה, אלא גם כאשר מעשה הברירה נעשה קודם האכילה יש אופנים שהוא מותר, והיינו כשנעשה באופן שהוא "דרך אכילה", דאז הברירה הנעשית לצורך האכילה נטפלת לעסק האכילה ואין לה שם מלאכה.

ונקטו הפוסקים להלכה שאם מתקיימים שלשה תנאים חשבינן לברירה כדרך האכילה, ושריא:

א. כשבורר אוכל מתוך פסולת ולא פסולת מתוך אוכל.[1]

ב. כשבורר ביד ולא בכלי.

ג. כשבורר לצורך שימוש לאלתר ולא לצורך שימוש לאחר זמן.

ובצירוף שלשה תנאים אלו יחד מותר לברור, אך אם חסר אחד מהם יש בזה איסור בורר מן התורה, שאז נהפך הדבר להיות "דרך מלאכה" ולא "דרך אכילה".

וכאשר בורר אוכל מתוך פסולת ע"מ לאוכלו לאלתר שאז איסור הברירה הוא רק כאשר בורר בכלי, אמרו חז"ל שישנם שני סוגי כלים:

א. כלי המיוחד לברירה כגון נפה וכברה שבזה יש איסור תורה.

ב. כלי שאינו מיוחד לברירה כגון קנון ותמחוי שאיסורו מדרבנן, משום שזה בורר כלאחר יד.

אמנם כתב המשנ"ב [ס"ק ט] אם יברור ע"י קנון ותמחוי פסולת מן האוכל הרי זה חייב, ולא אמרינן דהוי כלאחר יד, דהא אפילו בידו חייב בפסולת מן האוכל, וכן הדין אם ברר ע"י קנון ותמחוי ע"מ לאכול לאחר זמן, דבזה אף אם ברר אוכל מן הפסולת חייב.

ביאורים והערות

1. מסתימת השו"ע וכן ממשמעות דברי הרמ"א [ס"ד] למד הביה"ל [ד"ה הבורר], שההיתר לברור אוכל מתוך פסולת הוא אף באופן שהפסולת מרובה על האוכל. וזה דלא כשיטת תוס' [דף עד. ד"ה בורר] שאם הפסולת מרובה על האוכל הוי ברירת אוכל מפסולת דרך בריה ולא דרך אכילה ואסור.

קנין הלכה

מראי מקומות

<u>שיעורו של זמן לאלתר</u>

כתב הרמ"א דכל מה שבורר לצורך הסעודה שמיסב בה מיד הוי לאלתר, והיינו אף אם הסעודה עלולה להמשך כמה שעות ויאכל את המאכל הנברר רק בסוף הסעודה, דלא בעינן שיברור ויאכל לאלתר.

עוד הוסיף הרמ"א דההיתר של ברירה לאלתר הוא גם אם בורר עבור אחרים ולא רק בבורר לעצמו.

עוד כתבו הפוסקים דלא צריך שיעשה את פעולתו בסמוך ממש לסעודה, אלא כל שעושה זאת בזמן שרגילים בני אדם לעסוק בהכנה לסעודה הקרובה נחשב לאלתר. ועיין במג"א [סימן שכא ס"ק טו] והובא במשנ"ב שם [ס"ק מה] בדין טוחן לאלתר דאין להכין את המאכלים לסעודת שבת קודם יציאת אנשים מבית הכנסת.❶

<u>ברירת עלי חסה</u>

עלי חסה אשר חלקם מעופשים, כתב המשנ"ב [ס"ק ז] שאם אינם ראויים לאכילה כלל הרי הרי הם בגדר פסולת גמורה, ואם הם ראויים לאכילה ע"י הדחק יש איסור לבררם מדרבנן משום דנראה כבורר פסולת מהאוכל.

קלח של חסה אשר העלים החיצוניים שלו מעופשים, הביא הביה"ל [ד"ה מן] בשם השיורי ברכה והפמ"ג שמותר להסירם כדי להגיע אל הפנימיים, והוא שיעשה כן בסמוך לאכילה, משום שזה לא נחשב כבורר פסולת מן האוכל אלא העלים החיצוניים דומים לקליפת האוכל, ומותר להסיר קליפה כדי לאכול את תוך הפרי.

<u>סעיף ג</u>

בסעיף זה מובאים כמה דינים:

א. ברירת שני מיני אוכלין זה מזה.

ב. ברירת שתי חתיכות במין אחד.

ג. ברירת חתיכות הניכרות זו מזו.

ביאורים והערות

ליקוט תשובות האחרונים

❶ <u>הפסקה בין מעשה הברירה לסעודה</u>

מה שכתבנו ששיעור הזמן לאלתר הוא כשיעור הזמן שבני אדם רגילים לעסוק בהכנה לסעודה קרובה, כתוב בספר איל משולש [פ"ח הערה כד] בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל שכל זה בתנאי שאין בדעתו להפסיק בפעולה אחרת בין ההכנות לבין הסעודה, אבל אם בדעתו להפסיק בפעולה אחרת שיש בה חשיבות הדבר אסור.

<u>עריכת סכו"ם על השולחן</u>

מי שיש לו סכו"ם מעורבים והוא בא לערוך שולחן ולסדר ליד כל צלחת סכין ומזלג כמקובל, אין לעשות זאת אלא בסמוך לסעודה, משום שכאשר מוציא מהתערובת סכין או מזלג ע"מ ליתנם במקומם הרי זה בורר.

אמנם הוסיף הגרש"ז זצ"ל [סוף ספר מאור השבת ח"א מכתב ח אות ב] שבמקום שעריכת השולחן מייפה אותו ובני הבית נהנים מזה, מותר לברור לצורך יפוי השולחן, אמנם נראה שזה דוקא משעה שבנ"א נהנים מזה, אך אין להתיר לערוך את השולחן לפני הליכה לבית הכנסת במקרה שההנאה היא רק כשיחזרו משם.

<u>הפשרת חלה קפואה</u>

הבורר חלה מן ההקפאה על מנת שתופשר ותהא ראויה לאכילה לאחר שעה בסעודה הסמוכה, אם החלה מעורבת במיני אוכלין אחרים הנמצאים בהקפאה ומשך הזמן עד שהיא תפשיר הוא ארוך, דעת הגרישא זצ"ל וכן הגרנ"ק שליט"א [ארחות שבת פ"ג סעיף נה] לאסור בזה, מכיון שאינו משתמש לאלתר באוכל הנברר הוי כבורר לאחר זמן. ועיין בביאורים ומוספים סוף הערה 7.

קנין הלכה

מראי מקומות

א. <u>ברירת שני מיני אוכלין</u>

השו"ע העתיק את לשון הרמב"ם [פ"ח הי"ג], והרמ"א הוסיף בתוך דבריו שתי תיבות כדי להתאים את הדברים לשיטת תום', והדברים מבוארים בביה"ל [ד"ה ומניח השני].

שיטת הרמב"ם היא שבשני מיני אוכלים אין מין שמוגדר כפסולת אלא הברירה היא עצם ההפרדה בין המינים, וכיון שאין כאן פסולת אין נ"מ איזה מין מוציא מתוך התערובת, ואין לנו שלשה תנאים למלאכת בורר רק שניים, שיברור ביד ולא בכלי, ושיברור ע"מ לאכול לאלתר, אך גם אם מוציא את המין שאינו מעוניין בו עתה ע"מ לאכול את הנשאר ה"ז מותר.

שיטת תום' [דף עד. ד"ה היו] היא שגם בשני מיני אוכלין יש אוכל ופסולת, והמין שאינו מעוניין בו עכשיו חשיב כפסולת לגביו, ולפי דבריו גם כאן נאמרו כל הג' תנאים של מלאכת ברירה, והיינו שיוציא מהתערובת דוקא את המין שמעוניין לאכול לאלתר, דמין זה חשיב כאוכל לגבי המין האחר שאינו מעוניין בו עתה, אך אם יברור את המין שאינו מעוניין בו עתה מן התערובת הוי כבורר פסולת מן האוכל, וה"ז חייב אף אם כוונתו לאכול את המין הנשאר לאלתר.[2]

והנפק"מ בין תום' להרמב"ם היא במי שיוציא בידו מתוך תערובת של ב' מיני אוכלים את המין שאינו מעוניין בו, על מנת לאכול את המין האחר לאלתר, דלפי תום' הרי זה אסור דהוי כמוציא פסולת מתוך אוכל, דהרי המין שאינו מעוניין בו הוי כפסולת, אבל לפי הרמב"ם יהיה זה מותר, דבב' מיני אוכלין ליכא פסולת כלל. [לפי הרמב"ם האיסור בב' מיני אוכלים הוא רק כאשר בורר שלא ע"מ לאכול לאלתר או כאשר בורר בכלי].

<u>לחלכה:</u> הביה"ל כתב להחמיר כשיטת הרמ"א שפסק להחמיר כתום', דבב' מיני אוכלים יש איסור ברירת פסולת מאוכל כשבורר את המין שאינו מעוניין בו, ואין להוציא מן התערובת אלא את המין שמעוניין לאכול בו לאלתר.

ביאורים והערות

2. <u>תוספת עיון</u>

עיין בביה"ל [ד"ה לאכול] אשר דבריו קשים קצת להבנה, וראינו לנכון לכתוב את תורף דבריו.

א] מלאכת בורר נחשבת מלאכה הצריכה לגופה, שאין זה סתם סילוק פסולת מהתערובת אלא סילוק המביא תועלת חיובית, שעל ידו ניתקן האוכל ונעשה ראוי לאכילה.

ב] גם בתערובת שני מיני אוכלין ישנה תועלת של יפוי האוכל, דאוכל שמעורב בו מין אחר אינו מתוקן כ"כ, משא"כ כאשר המינים נבררים זה מזה כל מין מתייפה ונתקן, ולכן גם זה חשיב מלאכה הצריכה לגופה.

ג] הביה"ל צייר מקרה שבו הוצאת מין אחד אינה מייפה ומתקנת כלל את את המין השני, והוא כאשר מין אחד מונח בקערה ע"ג מין אחר ומסלק את העליון ע"מ להגיע לתחתון, שבזה אין תיקון לאוכלין כיון שגם מתחילה לא היו מעורבים זה בזה ולכן הוי משאצל"ג ואין בה איסור תורה.

ד] והוסיף הביה"ל דיותר נראה דבציור הנ"ל אין איסור כלל משום שצריכים שיהיו המינים מעורבים זה בזה, והכא אינם מעורבים אלא אחד מונח על חבירו. ואף אם נדחוק ונאמר שגם באופן זה שייך שם ברירה, מ"מ אם כל כוונתו בסילוק המין העליון הוא להגיע אל התחתון, ואין כוונתו להכין את המין העליון לשימוש לאחר זמן, א"כ יש לדמות את זה לצידת נחש שלא ישכנו, שאף להרמב"ם דס"ל דמשאצל"ג חייב מ"מ כאן שרי, כיון שכל עיקר מעשהו הוא לסלק הנחש, ואין צריך כלל את עצם הצידה.

ה] ואף לפי הפוסקים דמשאצל"ג פטור אין מקור לסברא המחודשת של צידת נחש, שמחמתה לא חשיב בורר כלל, דהא לשיטתם טעם ההיתר הוא משום שזה משאצל"ג, ובמקום צער לא גזרו כמבואר בגמ' [דף קז:], מ"מ כיון שבנידון זה של מין אחד המונח ע"ג חבירו פשוט דאין איסור תורה לשיטתם כיון שהוא משאצל"ג, לכן יש לסמוך על מה שנראה עיקר, דכאשר המינים ניכרים מאוד זה מזה אין איסור בורר כלל, וכש"כ כשמונחים זה ע"ג זה.

ו] ולכן מתיר הביה"ל לסלק את המין העליון כדי להגיע אל התחתון.

קנין הלכה

מראי מקומות

ב. <u>ברירה במין אחד</u>

כתב הרמ"א ומקורו בדברי התרומת הדשן, דאם היו לפניו חתיכות דגים וכולם ממין אחד, אלא שבורר את הגדולות מהקטנות לא מיקרי ברירה. ונמצא דאף שאדם ממיין את החתיכות אלו מאלו אין בזה שם ברירה, אלא אם כן יש כאן תערובת של שני מינים או תערובת אוכל ופסולת. [ועיין במשנ"ב (ס"ק טו) שהביא הט"ז שחולק בזה, אך הרבה אחרונים הסכימו לדברי הרמ"א]. אמנם הוסיף המשנ"ב שגם במין אחד אם מקצת החתיכות אינן ראויות כ"כ לאכילה, הרי הן חשובות פסולת מדרבנן אם נאכלות על ידי הדחק, וכדלעיל [ס"א] גבי עלים מעופשים, ואם אינן ראויות כלל לאכילה הרי הן פסולת ממש.❷

הפוסקים הסתפקו בכמה סוגי תערובת אם נחשבים מין אחד ואין כאן בורר, או שהם נחשבים ב' מינים, ונזכיר כמה מהם.

א. הרמ"א כתב ששני מיני דגים חשיבי ב' מינים.

ב. המשנ"ב [ס"ק טו] הביא בשם החיי אדם שבשר צלי ומבושל הוי ב' מינים.❸

ג. המשנ"ב [שם] הביא שהפמ"ג הסתפק אם היו לפניו תפוחים חמוצים ומתוקים מעורבים זה בזה, אם מותר לבררם זה מזה כדין מין אחד או לא.❹

<u>ברירה בדברים הניכרים זה מזה</u>

הרמ"א הביא שהתרומת הדשן אסר לברור חתיכות משני מיני דגים אף שהחתיכות גדולות וכל אחת ניכרת בפני עצמה, משום דסו"ם מעורבות הן ואינן מסודרות כל מין בפנ"ע.

בתחילת צידד התרוה"ד להקל בזה משום שהן גדולות שניכרות זו מזו, ומסתבר שבכה"ג לא נאמרה מלאכת בורר, אך לבסוף החמיר כיון שלהך צד שיש בזה ברירה הוי איסור תורה, וכפי שהביא הביה"ל [סוד"ה ובורר].❺

ביאורים והערות

ליקוט תשובות האחרונים

❷ <u>מיון סידורים בביהכ"נ</u>

כתב בספר איל משולש [פרק יח ס"ה] דכשאוספים את הסידורים בביהכ"נ אין למיינם אח"כ לסידורי נוסח ספרד ואשכנז וכיוצ"ב דאף שהם ניכרים היטב זה מזה, מ"מ כיון שהם מונחים בערימה יש לדמות זאת לדברי התרה"ד שאסר למיין חתיכות דגים אף שהן ניכרות זו מזו, ועיי"ש [בהערה יד] שכתב בשם הגרנ"ק שליט"א דאם רואה אחרים שממיינים את הסידורים אין למחות בידם, כיון שיש בזה כמה צדדים להקל.

❸ <u>ברירת חלקי עוף שונים</u>

היו לפניו חלקי עוף שונים מעורבים זה בזה כגון שוקיים, חזה וכנפיים, דעת הגריש"א זצ"ל [איל משולש פ"ג הערה יז שהכל נחשב מין אחד ומותר לברור זה מזה, ודעת הגרש"ז זצ"ל [מכתב בסוף ספר מאור השבת ח"ג מכתב מ' אות ג] שהם נחשבים ב' מינים ואסור לבוררם זה מזה. ועיין ביאורים ומוספים 19.

❹ <u>ברירת מצות שלימות משבורות</u>

חבילת מצות שחלק ממנה שלימות וחלק שבורות, ורוצה לברור השלימות מן השבורות לצורך לחם משנה, כתב הגרש"ז זצ"ל [שש"כ פ"ג ס"ל] שמותר להוציא מתוכה מצה מצה עד שימצאו שתי מצות שלימות שראויות ללחם משנה, ואין בזה משום איסור ברירה. ואם המצות מונחות במעורב שלא בחבילה, אל יוציא את השבורות ויניח את השלימות, שהרי השבורות אינן ראויות ללחם משנה ובלקיחתן יהיה בכך משום ברירת פסולת מן האוכל.

ועיין באיל משולש [פ"ג ס"ד] בשם הגריש"א זצ"ל והגרנ"ק שליט"א שמותר לברור, משום שמה שאין השבורות ראויות ללחם משנה אין מחשיבם כשני מינין, ואף על פי שבמין אחד שחלק ממנו אסור יש משום בורר, זה משום שאינו ראוי כלל, משא"כ בזה ששניהם ראויים ואין כאן אלא מעלה בעלמא שאני.

❺ <u>זבוב שנפל למשקה</u>

הבאר היטב [ס"ק ב] הביא מחלוקת גדולי האחרונים בענין זבוב שנפל למשקה אם נחשב כמעורב במשקה, או שאין זו תערובת

קנין הלכה

מראי מקומות

סעיף ד

<u>ברירה בשעת האכילה כשהאוכל בידו</u>

הביה"ל [ד"ה הבורר] הסתפק אם הא דאסרינן לברור פסולת מן האוכל אף כשכוונתו לאכול לאלתר, הוא גם כאשר כבר עוסק באכילה והאוכל בידו, די"ל דבכה"ג הרי זה דרך אכילה גמורה ולא דרך ברירה.

וכתב שמצא בזה מחלוקת בראשונים, דברמב"ן ובחידושי הר"ן [דף עד.] מבואר שיש בזה היתר, ואילו מדברי הרא"ש [הובא בשו"ע סעיף טז] שהתיר לשתות מים שמעורבים בהם תולעים, על ידי שיתן פיסת בד עפ"י הכוס ויערה את המשקה לפיו דרך הבד, רק משום שהאוכל נברר בזמן השתייה גופא, אבל לולי זה היה אסור.[3]

החזון איש [סימן נד ס"ק א] חלק על המשנ"ב בהבנת דברי הרמב"ן והר"ן, וכתב דכל ההיתר להוציא את הפסולת זה רק כשבורר מפיו בשעת מעשה האכילה ממש, אך בזמן שהאוכל עדיין בידו פשוט שאסור להוציא.

<u>הוצאת עצמות הדג בזמן ההכנה לסעודה</u>

הביה"ל [ד"ה מתוך] הזהיר שלא להוציא את עצמות הדג מהדג בשעת ההכנות לסעודה, אך לגבי מי שעושה כן בשעת האכילה עצמה אין למחות בידו, וטעמו משום שיש לצרף בזה שתי סברות.

א. שיטת הרמב"ן [הובאה בביה"ל ד"ה הבורר] שבשעת האכילה ממש אין איסור בורר.

ב. סברת היש"ש [הובאה במג"א סימן תקו] דכאשר האוכל והפסולת מחוברים כגון באגוזים שנשתברו ועדיין הן בקליפתן, חשיבי מין אחד, ואם מתקנם אינו נחשב ברירה אלא תיקון אוכל בעלמא.

והביה"ל העמיד את דבריו של היש"ש בעושה כן סמוך לאכילה [עיי"ש שכתב כן כדי ליישב את היש"ש מקושיית המג"א]. והחזו"א [סימן נד ס"ק ג] כתב דאין סברא להתיר הוצאת עצמות מחוברות בבשר, ורק קליפות הותרו משום שא"א בענין אחר להגיע אל האוכל.

ביאורים והערות

ליקוט תשובות האחרונים

הואיל והוא ניכר, והמשנ"ב [ס"ק סא] כתב בשם הט"ז [ס"ק יג] דאין להוציא זבוב אלא עם מעט משקה.

ועיין חזו"א [סימן נג] שכתב שהזבוב אינו נחשב מעורב עם עיקר המשקה שבכוס כיון שהוא ניכר בפני עצמו, אך הוא נחשב מעורב עם המשקה הדבוק בין כנפיו וכרעיו, ולכן אם מוציא עם מעט משקה אין כאן ברירה בכלל.

ולפי הבנת המשנ"ב הנ"ל בדברי הט"ז כתב בספר ארחות שבת [פ"ג הערה כא] שאם נפלו למשקה כמה זבובים גם בזה יש את ההיתר שמוציא מעט משקה עמו, אבל לפי דעת החזו"א נראה שזו תערובת גמורה, דנחשבים הזבובים כמעורבים בכלל המשקה שבכוס, ולא דמי לזבוב אחד שנחשב עומד בפני עצמו ואינו מעורב בכלל המשקה, ולכן בזה לא יועיל מה שיוציא מעט מהמשקה עם הפסולת, דסו"ס ברר את הזבובים משאר המשקה.

אמנם עיין בשש"כ [פ"ג הערה מא] שהגרש"ז זצ"ל כתב דגם לפי הט"ז יהא איסור כאשר יש כמה זבובים. ועיין ביאורים ומוספים 59.

3. בנידון הנ"ל של הביה"ל בבורר כשהאוכל בידו ומזומן לאכילה כבר נחלקו בזה גדולי האחרונים מהריט"ץ ומהר"י אבולעפיא [הובאו דבריהם בבה"ט [ס"ק נ]. והמהריט"ץ הביא ראיה מתשובת הרא"ש [הנ"ל], ומהר"י אבולעפיא דחה ראיה זו, די"ל דדוקא בנידון דהרא"ש אין להתיר כשהאוכל בידו משום שבורר ע"י מפה והוה בורר בכלי, בזה פשוט שיש לאסור משום שבזה יש חשיבות למעשה הברירה ואינו נטפל למעשה האכילה, משא"כ כשבורר ביד יש לומר שכיון שאוחז בידו ומזומן לאכול הוי הוצאת הפסולת חלק מעצם האכילה ואין בה שם מלאכה.

קנין הלכה

מראי מקומות

עוד עצה כתב, שאם מוצץ כל עצם בשעת הוצאתה, אז זה לא נחשב כבורר פסולת אלא כנוטל את העצם לאוכלה.[4]

סעיף ה

גמרא דף עד. חזקיה אמר עד ע"ב וכפסולת מתוך אוכל דמי. רש"י ד"ה מסרח.

השו"ע העתיק את לשון הרמב"ם [פ"ח הי"ג].

סעיף ו

גמרא ביצה דף יב: אושפזיכניה דרבא בר רב חנן וכו' עד תנא סיפא נמי מערב יו"ט. דף יג: כיצד מולל עד אפילו חדא אכולהו נמי.

נידון מלילת מלילות שיך למלאכת דש ולא למלאכת בורר.
ענין מלאכת דש הוא פירוק הגרעינים מהמוץ ומהשבלים אליהם היו מחוברים בשעת גידולם. הפירוק הזה אינו בורר את האוכל מן הקליפות, אלא פעמים שהכל נשאר מעורב, הגרעינים עם המוץ והתבן, ומ"מ עצם פירוק החיבור הוא מלאכה בפני עצמה.[5]

<u>מלילת שבלים</u>

מבואר מדברי רש"י [ביצה דף יב: ד"ה מוללין] שמלילת שבלים של חיטה אינה מלאכת דש ממש אלא נראה כדש, והשעה"צ [ס"ק יא] הביאו וגם הביא את דברי הר"ח [דף עג:] דמשמע דס"ל דמלילה אסורה מן התורה.
וכתב השו"ע שהתירו למלול בשבת בשינוי בראשי אצבעותיו, ובלבד שיעשה בכמות מועטת ולא בכמות מרובה, והרמ"א הביא דיש מחמירים.

ביאורים והערות

4. <u>תוספת עיון</u>
הרמ"א [סימן שכא סעיף יט] הביא דיש איסור לקלוף שומים ובצלים אם קולף להניח, אבל בקולף ע"מ לאכול לאלתר שרי, ועיי"ש בביה"ל [ד"ה לקלוף] שהביא בשם המאמר מרדכי דטעם ההיתר לקלוף לאלתר הוא משום דא"א להגיע אל האוכל בענין אחר וחשיב דרך אכילתו בכך, ולכן לא דיינינן ליה כבורר פסולת מן האוכל, אמנם אין היתר לקלוף כשאינו אוכל לאלתר דהא אפילו אוכל מתוך פסולת אסור בזה. ועיין במשנ"ב [ס"ק פד] ובשעה"צ [ס"ק צט] שהביא בשם הפמ"ג דאפשר דהיתר זה של קליפות נאמר גם לענין גרעיני הפירות, שגם לגביהן אמרינן דא"א בענין אחר ולכן אפשר דשרי להוציא בסמוך לסעודה. אמנם החזו"א [סוף סימן נד] לא התיר להוציא את הגרעין מהפרי, אלא כתב לאחוז את הגרעין ולמשוך אליו את הפרי.
ונמצא שהמשנ"ב הביא שני ביאורים חלוקים בהיתר של קילוף בצלים לאלתר, כאן ביאר זאת עפ"י הישו"ש, ובסימן שכא ביאר זאת מטעם שא"א בענין אחר.

5. <u>תוספת עיון</u>
האחרונים הקשו בעיקר מלאכת הדישה, מהא דמצינו דמותר לקלוף שעורים ולאוכלן, וכן מותר לפצח אגוזים ושאר פירות, ולמה אין בזה איסור דישה.
האגלי טל [מלאכת דש סוס"ק יא] כתב לחלק דכל פרי אשר הדרך הוא לפרק מקליפתו או מחיבורו בסמוך לאכילה, אין פירוקו בכלל דישה, דלא נאמרה דישה אלא כאשר הדרך הוא לפרקו שלא בסמוך לאכילה, שאז יש לפירוק הזה חשיבות מלאכה, [ובפרי הזה אסור לפרקו מקליפתו אף אם במקרה מתכוין לאכלו מיד], אבל פרי שרגילים לפרקו מבית גידולו סמוך לאכילה, אין לפירוק זה חשיבות מלאכה כלל אלא הוא כחלק מההכנה לאכילה. ובאחרונים נאמרו עוד חילוקים בזה.

קנין הלכה

מראי מקומות

ועיין משנ"ב [ס"ק כא] שהביא את קושית המג"א על מנהג העולם לפרק קטניות. ומיישבים האחרונים דאם גם השרביטין [התרמילים] של הקטניות ראויין לאכילה, אין בזה מלאכת דש, אך אם הם אינם ראויים לאכילה אסור לפרקם.

סעיף ז

גמרא ביצה דף יג: כיצד מנפח עד דף יד. מנפח בידו האחת ובכל כוחו.

לאחר המלילה מעורבים הגרעינים במוץ ובשבלים, ואין היתר לבוררם משום איסור בורר, ומ"מ התירו כאשר עושה זאת ביד אחת, דבכה"ג הוי שינוי ואין דרך ברירה בכך.

סעיף ח

משנה דף קמ. ורש"י שם ד"ה אכל.

הכרשינין הן מין תבואה המיועדת למאכל בהמה ומעורבין בה עפר וצרורות, וע"י השרייה במים או ע"י שפשוף ביד נפרדים הצרורות ונופלים, ויש בזה איסור בורר כמבואר ברש"י [שם ד"ה אבל נוטל].

כתב המשנ"ב [ס"ק כט] דה"ה דאין ליתן מים על תפוחי אדמה כדי להסיר את האבק והעפר מעליהם.❻

דין נוסף המובא בסעיף זה הוא דמותר ליתן כרשינים בכברה אעפ"י שהפסולת נופלת דרך נקבי הכברה. דין זה נמצא גם לקמן [סימן שכד ס"א], ושם כתב הטעם משום שאינו מתכוין לברירה, ומקורו ברמב"ם [פכ"א הל"ב].

ומשמע מלשון הרמב"ם והר"ן שאף באופן שבודאי תתברר פסולת דרך הכברה מ"מ מותר. ובטעם ההיתר הוסיף הלבוש וכן הוא בפסקי הרי"ד, דהוא משום שהברירה נעשית מאליה ואין כאן מעשה ברירה, ובנוסף לזה שאינו מכוין לברירה.

אמנם לשון רש"י [דף קמ. ד"ה אבל] הוא שלפעמים נבררת הפסולת דרך נקבי הכברה, והבין הביה"ל [ד"ה אעפ"י] שכוונתו היא שההיתר הוא משום דלא הוי פ"ר שיתברר, ויש כאן היתר של דבר שאינו מתכוין.

ביאורים והערות

ליקוט תשובות האחרונים

❻ **רחיצת פירות**

מדברי המשנ"ב אלו כתב בארחות שבת [פ"ג סעיף קיב] שאסור לשרות אשכול ענבים במים ע"מ שהפסולת שבתוכו תפרד ממנו, וכן אסור לשרות במים פירות שמעורבים בהם עפר או שרצים כגון תות שדה או צימוקים כדי להסיר את הפסולת מן הפירות.

ולענין עיקר נידון שטיפת הפירות יש להביא להיתר מדברי הראשונים בדף קיד: [הרמב"ן, הרשב"א והריטב"א] שביארו דקניבת ירק שהותר ביוה"כ היינו הדחת הירק, ומבואר דלא חששו לאיסור בורר בהדחת הפירות, וע"ע בשש"כ [פ"ג הערה נב] שהביא בשם הגרש"ז זצ"ל להתיר עכ"פ בסמוך לאכילה, והביא עוד מקורות נוספים דאין איסור בורר ברחיצת אוכלין, וכגון הא דמצינו [סימן שיח ס"ק י וסי' שכא ס"ק כא] שמותר לרחוץ בשר חי מהדם שעליו. וכן כתב האג"מ [או"ח ח"א סי' קכה] ואיל משולש [פט"ו הערה י בשם הגריש"א זצ"ל], אמנם בדינים והנהגות מהחזו"א מובא שהחזו"א הורה שאין לרחוץ פירות מעפר שעליהם אפילו בסמוך לאכילה, וכן הביא המנחת יצחק [ח"ה סימן לח] להחמיר, וכתב שהרוצה להקל ישטוף על ידי שינוי.

הסרת ריסוס מפירות

בשמירת שבת כהלכתה [פ"ג סעיף כב] הביא בשם הגרש"ז זצ"ל שאם יש על הפירות חומר ריסוס מותר להסירו על ידי הזרמת מים עליהם. ומותר ע"י שפשוף הפרי או ע"י מטלית יבשה, וכן הביא בספר חוט שני [ח"ג פכ"ה עמ' פט] בשם החזו"א, והטעם משום שאין כאן היכר של לכלוך אלא רק חשש של שמא יזיק. ועיין ביאורים ומוספים 32.

קנין הלכה

מראי מקומות

סעיף ט

משנה דף קלז: גמרא דף קלח. איבעיא להו שימר מאי עד ואוכל מלמטה. משנה דף קלט: רמב"ם פ"ח הי"א.

בדין זה דמותר ליתן מים ע"ג השמרים בשביל שיצולו, דהיינו שהשמרים יהיו יותר צלולים ויצא מהם היין שנשאר בלוע בהם, יש להקשות:

א] למה אין מלאכת ברירה משום המים הנבררים, שהרי לאחר שנתן את המים בשמרים הם נמצאים במצב של תערובת, ואח"כ הם יוצאים צלולים, ונמצא שמכח מעשה השפיכה של האדם נוצרת תערובת וברירה. וכתב המשנ"ב [ס"ק לג] בשם הלבוש דהטעם בזה הוא שהיות ובשעה שנותן את המים בשמרים הם צלולים ואין צורך לברור מהם שום דבר, לכן אין שם בורר על המים האלה כלל.

ב] עוד יש להקשות דנהי דמצד המים שנותן במשמרת אין חשש ברירה מהטעם הנ"ל, מ"מ יאסר ליתן מים משום שעי"ז נברר יין מתוך השמרים, ונמצא משמר. וכבר תמהו בזה האגלי טל [מלאכת מרקד הערה ח] והשביתת השבת [מלאכת מרקד בא"ר אות כג].[6]

סעיפים י-יג

משנה דף קלט: עד גמרא דמיחזי כמשמרת.

עיקר סעיפים אלו עוסקים בדיני בורר בסינון יין ומים צלולים, ומלבד זה יש בו כמה פרטים בדיני מלאכת מלבן לגבי שריית סודר במים ובין.

<u>סינון מים מדין בורר</u>

איתא במשנה [דף קלט:] שמסננים את המים בסודרין, ופירש"י מפני הקמחין, והיינו דיש בין פירורים דקים אשר האדם מעוניין להוציאם, ומותר לסנן את היין כיון שהוא ראוי לרוב בני אדם אף בלי סינון הזה, ולכן אין דנים אותו כתערובת של פסולת ואוכל, משום שהפסולת בטלה לגביו והוי כמאן דליתא.[7]

ומכאן יש ללמוד לכל מקרה אשר יש כמות מועטת מאוד של פסולת בתוך אוכל אשר רוב בני אדם אינם מקפידים עליה בכלל, ואוכלים את המאכל מבלי לברור את הפסולת, מי שמעוניין לברור רשאי לעשות כן ואפילו בכלי המיוחד לברירה.

ביאורים והערות

6. בספר שולחן שלמה [אות כד] מובא מכתביו של הגרש"ז זצ"ל שכתב, שבפסקי רי"ד משמע שהבין בדעת רש"י שהמים רק קולטים טעם יין ואין היין עצמו יוצא, ולפי"ז מתורץ מה שהקשו. אמנם כתב הגרש"ז שמלשון השו"ע והמשנ"ב משמע שמכח המים מתעורר היין מעצמו לצאת, והניח בצ"ע. ושוב כתב [אות כג] די"ל דכיון שהיין שבתוך השמרים הוא דבר אחד ממש עם השמרים, לכן אין מתייחסים לשמרים עצמם כתערובת ולכן אין איסור לברור מהם את היין.

7. עיין בשמירת שבת כהלכתה [פ"ג הערה קעג] שהגרש"ז זצ"ל אמר, שהיתר זה הוא דוקא בקסמים וקמחים דמחמת קטנותם ומחמת שרוב בני אדם שותים כן בלי סינון אמרינן דהם בטלים למים וליין, וה"ז כאילו אין כאן תערובת כלל, אבל מאכל שיש בו תערובת כגון סלט ירקות אסור לברור ממנו את אחד המינים אף שכל בני אדם אוכלים את הסלט בלי לברור, דמ"מ יש כאן מינים חלוקים והרי זו תערובת, ואין היתר לברור תערובת אף אם היא נאכלת לרוב בנ"א בלי ברירה.

קנין הלכה

מראי מקומות

אמנם אם האדם הבא לברור הוא איסטנים ומקפיד שלא לשתות את המשקה בלי לברור את הפסולת, כתב הביה"ל [ד"ה הואיל] דאפשר שיש לאסור בזה.❼

<u>סינון מים מדין ליבון</u>

נידון נוסף שיש בסעיף זה הוא דין ליבון, והיינו דלכאורה צ"ע למה מותר לסנן מים צלולים במשמרת, ולא נימא דשרייתו זהו כיבוסו, וכפי שנתבאר לעיל [סימן שב ס"ט].

הטור כתב דהטעם הוא משום שהמשמרת עשוייה לסנן בה, ולכן אין בה חשש ליבון. והמג"א [ס"ק יא] הקשה שמקור הדין הוא בסמ"ג ושם אירי לענין חשש סחיטה, וע"ז שפיר כתב בסמ"ג דאין חשש שמא יסחוט במשמרת שעשוייה לכך ולא קפיד כלל לסוחטה, אך הקשה המג"א דמ"מ יאסר מדין שרייתו זהו כיבוסו, והניח זה בצ"ע.

ועיין חידושי רעק"א שהביא בשם השער המלך, שכוונת המג"א לומר דהך מימרא שאמר זעירי בגמ' [דף קלט:] דמותר ליתן מים צלולים במשמרת, לא סברה כלל הך דינא דשרייתו זהו כיבוסו. ולפי"ז להלכה דמחמירין וחוששין לשריית בגד במים שהיא עצמה ליבון, יש לאסור ליתן יין במשמרת.

הביה"ל [ד"ה משום] ציין לדברי התו"ש שסובר דהטעם שכתב הטור שהמשמרת עשוייה לסנן, מיישב גם את הקושיא למה לא אמרינן שרייתו זהו כיבוסו. והיינו שהטור מיישב, שהדין של שרייתו זהו כיבוסו נאמר רק באופן שכיבוס זה חשוב לאינשי, אבל במשמרת שעשוייה ליתן בה יין ושמרים ושום אדם אינו חושש לליבונה, לא נאמר הדין של שרייתו זהו כיבוסו.

<u>סעיף יד</u>

כלי שיש בו משקה אשר בשוליו יש שמרים, כגון חבית יין או שכר, וכן כוס קפה [שאינו נמס] אשר בשוליה מרוכז הקפה, וכן כלי שיש בו תמצית תה ושבשוליו העלים, יש להבחין בהם בין שני מצבים.

א. כאשר מערה מהמשקה הצף מלמעלה אין חשש ברירה כלל דמשקה זה אינו מעורב בפסולת.

ב. כאשר מתחילה לצאת גם פסולת עם המשקה, נמצא שמערה עכשיו את המשקה ממקום שבו הוא מעורב עם הפסולת.

ביאורים והערות

ליקוט תשובות האחרונים

❼ <u>סינון מים ע"י מערכת טיהור מים</u>

מים הראויים לשתיה לרוב בני אדם בלי סינון מותר לסננם בשבת אפילו בכלי המיוחד לכך, ולכן מותר להשתמש בברז מים אעפ"י שיש בפי הברז מסננת, וכן מותר להשתמש בברז אף אם המים עוברים דרך מערכת טיהור מים ויוצאים נקיים וזכים, ובלבד שאין במערכת הטיהור פעולה חשמלית.

אמנם לגבי אדם שהוא איסטניס ואינו שותה כלל מים שאינם מסוננים, כתב בספר ארחות שבת [פ"י הערה לז] בשם הגריש"א זצ"ל וכן השבט הלוי [מכתב בסוף הספר], שאין לו להשתמש במערכת זו משום שלגביו יש כאן מעשה ברירה, כמו שהביא הביה"ל לגבי איסטניס, ואעפ"י שהפסולת אינה ניכרת כלל במים, מ"מ כיון שיש שינוי ניכר בטעם המים, והאדם המקפיד לסנן מחשיב את החומרים המעורבים במים כפסולת, לכן יש לאסור, ובפרט כשמשתמש בכלי לצורך סינון זה. ועיין ביאורים ומוספים הערה 65.

<u>סינון מים משרצים קטנים</u>

הנשמת אדם [כלל טז דין ה] דן במים שיש בהם שרצים קטנים מאד, באופן שמצד המציאות ראויים המים לשתיה ואינם מאוסים לבני אדם, והנכרים שותים אותם בלי סינון, ורק מחמת האיסור נמנעים הישראלים מלשתותם, האם מקרי דבר הראוי בלי סינון, או מכיון שסו"ס יש איסור אכילת שרצים, חשיבי השרצים כפסולת גמורה לישראל.

ועיי"ש שדן לתלות ספק זה בנידון המובא לקמן [סימן שכ סז] לבי חליבת עז בשבת לתוך אוכלין, אי מיקרי בורר אוכל מפסולת, דבורר את החלב מבשר הבהמה הנחשב פסולת משום שאסור לשחוט בשבת. וכתב דכיון שהשו"ע שם לא הכריע בה, גם כאן בענין שרצים אין להקל.

קנין הלכה

מראי מקומות

וכתבו הפוסקים [מג"א ס"ק טו והמשנ"ב ס"ק נה] שבאופן זה אין היתר אלא אם שותה את המשקה לאלתר, דאז הוי בורר אוכל מתוך הפסולת לאלתר וברירה זו נעשית ביד ולא בכלי.[8]

סעיף טו

משנה דף קלט: גמרא תני יעקב קרחה לפי שאין עושין אותה אלא לגוון, רש"י ד"ה לפי.

הפוסקים נחלקו בענין חלבון וחלמון של ביצה חיה אי חשיבי כשני מיני אוכלין או דהוו כמין אחד ממש.
א] דעת הב"ח והלבוש היא דחשיבי שני מיני אוכלין.
ב] דעת העולת שבת והמג"א היא שנחשבים מין אחד ממש. ולשיטתם כתב המשנ"ב [ס"ק נח] דלא שייך כלל איסור בורר בהפרדה בין החלמון לחלבון, אף כאשר בוררים זה מזה לצורך אכילה, כמו שהביא הרמ"א לעיל [ס"ג] דבמין אחד כגון כשבורר חתיכות גדולות מקטנות אין איסור בורר.
וכתב הב"ח דהא דמותר לברור החלמון מן החלבון, אף שלשיטתו הוו כשני מיני אוכלין, הוא משום סברא מחודשת בדין ברירת שני מיני אוכלין זה מזה, דס"ל להב"ח דדוקא כשבוררם זה מזה לצורך אכילה שמעוניין לאכול מין זה בפנ"ע, אז חשיב בורר, אבל כשבורר מין אחד מהשני רק לצורך הגוון שלו, אך לענין האכילה אין לו נפק"מ בין מין זה למין אחר, בכה"ג לא נתחדש דין ברירה בב' מיני אוכלין, וזו כוונת הגמ' שאינו בורר אלא לגוון.

סעיף טז

שו"ת הרא"ש כלל כב סימן ט והובא בב"י בסוף הסימן.

הדין המתחדש כאן הוא דבשעה שעוסק ממש בשתיית המשקה אין איסור בורר אף כששותה אותו דרך מפה המסננת אותו מהפסולת. [ועיין לעיל ס"ד ובהערה שם מה שדנו האחרונים בדברי הרא"ש].

<u>הוצאת זבובים ממשקה</u>

הביה"ל [ד"ה אלא] ציין לדברי הבה"ט שהביא את חידושו של מהרי"ט צהלון שאם צרעה נפלה לכוס יין מותר להוציאה ואין זה בורר פסולת מאוכל, כיון שלא שייך ברירה אלא כשצריך לפשפש ולבדוק, אבל דבר שצף למעלה כבר ברור הוא. וכתב הביה"ל שהב"מ סבר גם כמהריט"ץ, אמנם שאר אחרונים דחו דבריו, וכתב הביה"ל דיש להחמיר בדאורייתא.
והנה הט"ז [ס"ק יד] כתב דהעצה להוציא זבובים מהמשקה היא אם יוציאם עם מעט משקה, וכתב הביה"ל שכמעט כל האחרונים העתיקו כדברי הט"ז.

ביאורים והערות

8. מדברי המג"א והמשנ"ב הנ"ל שהתירו לשפוך מהמשקה אם כוונתו לשתות לאלתר, מבואר דס"ל דבאופן זה של עירוי אמרינן שהמשקה הוא הנברר מהפסולת, ולכן חשיב כבורר אוכל מפסולת, ולא אמרינן שבורר את השמרים מהמשקה. ודעת הגר"ז בסידורו היא שאם מחזיק את הכלי בידו ומערה ממנו, הרי אנו אומרים שמה שבידו הוא הנברר, ולפי"ז נמצא שברר את השמרים מן המשקה וה"ז אסור אף לאלתר.
אולם המג"א לא נקט כן, ועיין שעה"צ [ס"ק מד] שהביא שגם החיי אדם החמיר שלא לערות באופן זה אף לאלתר, רק לא כתב את טעמו של הגר"ז אלא כתב דמיחזי כבורר. אך למעשה היקל המשנ"ב כיון שהא"ר והתו"ש וש"א הקלו כהמג"א.

קנין הלכה

מראי מקומות

הוצאת פסולת עם מעט אוכל

הפוסקים נחלקו בדין המוציא פסולת מן התערובת ונטל עמה מעט אוכל. יש שכתבו שבאופן זה הדבר מותר משום שלא הוציא את הפסולת לבדה מן האוכל אלא העלה עמה קצת מן האוכל, ויש האוסרים בזה, וטעמם שגם באופן זה שהעלה מעט אוכל עם הפסולת מ"מ נתקן שאר האוכל מהפסולת שהיתה מעורבת בו.

הט"ז [ס"ק יג] כתב דמותר להוציא זבוב מן הכוס אם מעלה מעט משקה עמו, ולמד המשנ"ב [סימן תקד ס"ק כ] והביה"ל [כאן ס"ד ד"ה הבורר] מדבריו דבכל מקום שמוציא מעט אוכל עם הפסולת אין איסור בורר.

אבל החזו"א [סימן נג] חולק, וסובר שדוקא לגבי זבוב התיר הט"ז להוציאו עם מעט משקה, משום שהזבוב אינו מעורב כלל עם המשקה שבכוס ואינו מעורב עם המשקה הטופח עליו ובין כנפיו, ולכן כאשר הוציאו את הזבוב בכף עם מעט משקה לא עשה שום פעולה של ברירה, אבל במקרה שהפסולת אכן מעורבת באוכל שבסביבה, הרי זה איסור גמור להוציאה עם מעט אוכל, שהרי תיקן את שאר התערובת.

אמנם במקרה שיקח עם הפסולת כמות גדולה של האוכל באופן שאינו מוגדר כנטילת פסולת מן האוכל אלא כחלוקת התערובת לשני חלקים, הרי זה מותר גם לדעת החזו"א.

ולכן אם נפלו כמה זבובים לכוס, ויערה מהכוס את הזבובים עם כמות גדולה מהמשקה לכוס אחרת, באופן שהפעולה תהיה מוגדרת כחילוק המשקה שבכוס לשני חלקים, ולא כתיקון המשקה הנשאר בכוס, ה"ז מותר.

סעיף יז

גמרא דף צה. ת"ר החולב והמחבץ חייב משום בונה. רש"י ד"ה המחבץ.

הרמב"ם [פ"ז ה"ו] למד דמיירי שנתן קיבה בתוך חלב ומפריד בזה את הקום מן החלב. ורש"י [ד"ה המחבץ] הביא פירוש נוסף שלאחר שנתן את הקיבה בחלב נתן את הקפוי בכלי גמי ע"מ שמי החלב ינטפו ויסתננו ממנו. והריב"ש [סימן קכא] פירש שמוציא חמאה מן החלב.❽

בורר בדבר שהוא מין אחד

המגיד משנה [פ"א שביתת עשור ה"ג] כתב דאין איסור תורה בברירת עלי ירק מעופשים כיון שעדיין הם ראויים לאכילה והכל

ביאורים והערות

ליקוט תשובות האחרונים

❽ **ברירה בכף**

המשנ"ב [ס"ק סו] הביא תוספתא שמותר לחבץ מעשה קדירה ולאכול, ופירש המשנ"ב הכוונה שמותר להפריד בכף מאכל עבה מהרוטב משום דדרך אכילה הוא בכך, ומבואר מזה שנטילה בכף אינה בגדר ברירה בכלי.

בשו"ת מנחת יצחק [ח"א סימן עו] הקשה מדברי המשנ"ב לעיל [ס"ק סב] שכתב שאסור לקחת את השמנת הצפה על גבי החלב בכף אם אינו לוקח עם מעט חלב, ואפילו אם דעתו לאכול לאלתר משום שזה ברירה בכלי, ומאי שנא מס"ק סו.

וכתב האג"מ [ח"א סימן קכד] דהחילוק הוא שבכל מקרה שהיה אפשר לעשות את אותה הברירה ביד, והאדם משתמש בכלי רק בכדי שלא ילכלך ידו, אין זה נידון כברירה בכלי, משא"כ בהפרדת שמנת שהכף מסייעת להפריד את השמנת בצמצום מעל גבי החלב, נמצא שהכלי מסייע לברירה וזה נחשב בורר בכלי. ועיין בארחות שבת [פ"ג הערה צח] שהעיר, שלפי"ז למה קילוף מלפפון ותפוח בסכין אינו נחשב כשימוש בכלי, ומדוע מותר לקלפם סמוך לאכילה, והרי הסכין מסייעת לברירה, ומש"כ שהיה יכול לעשות את ההפרדה גם ביד והסכין מסייעת רק בחיתוך, צ"ע, דהסכין גם מסייעת להפריד בצמצום את הקליפה מגוף הפרי. ועיין ביאורים ומוספים הערה 5 ובהערה 62.

קנין הלכה

מראי מקומות

מין אחד. והקשה המ"מ א"כ למה מחבץ חייב משום בורר, וכן משמר, והרי החלב והיין הוו מין אחד. ותירץ [והמג"א ס"ק ה הביאו] דבדברים לחים שאני, והיינו שבדברים לחים התערובת היא תערובת גמורה, ומעשה הברירה חשיב טפי, אף שהכל היה מין אחד, משא"כ בעלים שאין כאן מעשה ברירה חשוב כ"כ.

<u>הרוקק לרוח</u>

מלאכת זורה היא כעין מלאכת בורר שמוציא את הפסולת מהאוכל, וכמבואר בגמ' [דף עג:] דזורה ובורר ומרקד עניינם שוה, וכן כתב הרמב"ם [פ"ח הי"א], אמנם בירושלמי [פ"ז ה"ב] איתא רקק והפריחתו הרוח חייב משום זורה, וכן כל דבר שהוא מחוסר לרוח חייב משום זורה.

ועפ"י דברי הירושלמי כתב המג"א [סימן תמו ס"ק ב] שהמוצא חמץ בפסח בשבת או ביו"ט אסור לבער ע"י זרייתו לרוח, שהרי הרוקק לרוח חייב משום זורה, והעתיקו הגר"ז.

אך בקו"א [שם סוסק"ג] כתב הגר"ז דלפי הבבלי שענין מלאכת בורר וזורה אחד הוא, מבואר דאין בזה מלאכה דאורייתא.

המשנ"ב [כאן ס"ק סז] גם כתב בשם רעק"א דלא ראינו מי שחושש לזה כיון דאינו מתכוין לפיזור הרוק ואין זו דרך זרייה. ועיין ביה"ל [ד"ה מפזר] שהביא שו"ת רעק"א [סימן כ] שדן אם מותר לשפוך מים לאויר כאשר הרוח מפזרתם, וצידד הרבה להקל משום דרוב הפוסקים לא העתיקו את הירושלמי, וגם לדעת הרמ"א י"ל דהיינו דוקא בגידולי קרקע ולא במים, ורוק נחשב לגידו"ק כיון שאדם נחשב לגידו"ק.

עוד הביא הביה"ל מספר אלפי מנשה שפירש דכוונת הירושלמי לחייב משום העברת ד"א ברה"ר, דאף שהרוח עשתה את המלאכה ילפינן ממלאכת זורה שפעולה שעושה אדם בסיוע הרוח חשיב מעשה, וסיים הביה"ל ונכון הוא.

<u>להלכה:</u> המשנ"ב [סימן תמו ס"ק ו] התיר לזרות חמץ לרוח, ועיי"ש בשעה"צ [ס"ק ח].❾

<u>סימן שכ</u>

<u>הקדמה</u>

סימן זה עוסק באיסור סחיטת פירות וסחיטת בגדים ובמסתעף מהן.

סחיטת פירות היא בכלל מלאכת מפרק, אשר היא תולדה של מלאכת דישה. הדמיון בין מלאכת דישה למלאכת מפרק הוא בזה, דכשם שהדש מפרק אוכל מבית גידולו וגומר בזה את מלאכת האוכל, כן הסוחט את הזיתים והענבים מפרק את היין ואת השמן מתוך בית הגידול שלהם שהוא הפרי, ואף שגם הפרי ראוי לאכילה, אין כאן היתר של מפרק אוכל מאוכל, משום שהמיץ היוצא מהזיתים והענבים יש לו שם משקה, והפירוק של משקה מאוכל נחשב מלאכה משום שיוצא ומוליד דבר חדש, שהרי לפני הסחיטה

ביאורים והערות

ליקוט תשובות האחרונים

❾ **<u>שימוש בספריי</u>**

בספר שלחן שלמה [הערה נד] הובא שהגרש"ז זצ"ל אמר דאף שיש דיעות שספריי חשיב כזורה, מ"מ למעשה מותר, וכן הביא הארחות שבת [פ"ג הערה קס] בשם הגריש"א זצ"ל.

<u>שימוש במכשיר אדים קרים</u>

כתב בארחות שבת [פ"ג סעיף קלד] בשם הגריש"א זצ"ל דמותר במקום הצורך ליתן מים בתוך מכשיר אדים קרים, אף שהמכשיר מפורר את המים לטיפות קטנות וזורה אותן באויר. [ומדובר במכשיר אשר אין מפסיק פעולתו בשעה שמוסיפים בו מים]. ועיין ביאורים ומוספים הערה 67.

קנין הלכה

מראי מקומות

לא היה משקה בעולם, ואינו כמפריד אוכל מאוכל.

סעיף א

משנה דף קמג: גמרא אמר רב יהודה עד היוצא מהם אסור. גמרא דף קמד. אשכחן ר' יהודה עד ע"ב פוסל את המקוה בשינוי מראה. גמרא סוף דף קמה. אמר רב חייא בר אשי עד וענבים בלבד.

מדברי הראשונים מבואר שישנם שלשה מיני פירות לענין איסור סחיטה:

א] סחיטת זיתים וענבים אסורה מן התורה, והטעם משום שפירות אלו רובן עומדים לסחיטה לעשות מהן שמן ויין, ולכן המשקה שלהן נחשב למשקה חשוב, ונמצא מפרק בסחיטה זו משקה מאוכל.

ב] סחיטת תותים ורמונים וכל שאר פירות אשר רגילים לפעמים לסוחטם אסורה מדרבנן. הטעם שאין בהם איסור תורה הוא משום שרוב הפירות האלו אינם עומדים סחיטה, ולכן אין למשקה היוצא מהן תורת משקה ואין כאן מפרק משקה מאוכל. ומדרבנן איסורו מכיון שמקצת בני אדם סוחטין אותן, גזרו בהן אטו זיתים וענבים [רמב"ם פכ"א הי"ב]. ולדעת רש"י [דף קמד: ד"ה כרב חסדא] אם סוחט לשם שתיית המשקה חייב משום דאחשביה משקה.

ג] סחיטת פירות שאין בני אדם רגילים לסחוט כלל, כגון פגעין, פרישין ועוזרדין מותרת לדעת רוב הפוסקים. [ולדעת רש"י אם סוחטן לשם שתיית המשקה ה"ז חייב משום דאחשביה משקה, ומה שהותר בגמ' לסוחטן הוא כאשר סוחטן רק כדי למתק טעם הפרי].

<u>להלכה:</u> השו"ע הכריע כרוב הפוסקים דסחיטת פירות שאין רגילים בנ"א לסוחטן כלל מותרת, והט"ז החמיר כרש"י, אך הביה"ל [ד"ה מותר] האריך לפסוק כדעת רוב הפוסקים. ועיין משנ"ב [ס"ק ח] שהביא שהב"ח החמיר שאין לסחוט אלא במקום שנהגו להחמיר.

עוד כתב המשנ"ב [שם] דאף במקום שנהגו להחמיר בכל הפירות היינו שלא לסחטו ע"מ לשתות, אבל אם סחטו ע"מ לטבל בו אוכלין ה"ז מותר בפירות אלו שאין רגילין לסוחטן כלל, ובזיתים וענבים אסור לסחטו אף אם כוונתו לטבל המאכל. ועיין בשעה"צ [ס"ק כג] שמבואר שגם תותים ורמונים אין לסחוט אף כאשר אינו סוחט לשתייה אלא לטבל.[1]

<u>פירות שרגילים לסוחטם רק במקום מסויים</u>

א] דעת הרמ"א היא שאם יש מקום שנוהגים לסחוט פרי מסויים לצורך שתייה אסור לסוחטו גם בתותים ורימונים, ומשמע

ביאורים והערות

1. <u>תוספת עיון</u>

בספר ארחות שבת [פ"ד הערה יז] הביא, דלכאורה נחלקו הראשונים בטעם הדין דבזיתים וענבים יש איסור תורה ולא בשאר פירות, דמדברי רש"י והרשב"א והריטב"א משמע שהטעם הוא משום ששאר אין פירות דרך לסוחטן, ולפי זה לו יצוייר פרי אחד שהדרך לסוחטו ורובו עומד לסחיטה, תיאסר סחיטתו מן התורה. והר"ן [על הרי"ף] כתב בסתמא דרק בזיתים וענבים היוצא מהן חשוב משקה.

הפמ"ג [בהקדמה לסימן זה] הבין דס"ל להר"ן דבשאר פירות אפילו יהא דרך לסוחטן לא יהא חייב, דדוקא יין ושמן חשיבי משקה ולא שאר מי פירות, וכן הוא בתשובת גאון [הנדפסת בסוף ספר החידושים המיוחסים לר"ן על מס' שבת] שטעם החיוב תלוי בשם משקה. ובחזו"א [סימן נה ס"ק ד] כתב שאין הדבר תלוי בשם משקה אלא ברגילות הסחיטה.

שבמקום אחר מותר לסחוט.[2]

ב] המג"א האריך לחלוק על הרמ"א בתרתי, והובאו דבריו במשנ"ב [ס"ק ח].

א. מחמת מה שנוהגין במקום אחד יש לאסור בכל מקום, והטעם משום שלענין סחיטת פירות מצטרפת הסברא של אחשבינהו [המבוארת בגמ' דף קמד:], דבזה שסוחט מחשיב זאת למשקה ומצטרף בזה לאותן שנהגו לסחוט.

ב. מטעם זה נמי לא בעינן שיהא מקום שלם שרגיל לסחוט, אלא די בזה שקצת אנשים רגילים לסחוט במקום מסויים כדי לאסור בכל מקום, והיינו בצירוף הטעם דאחשבינהו.[3]

בענין זה יש נידון נוסף:

המג"א כתב דכל האיסור הנ"ל שמקצת אנשים גורמים איסור לכל העולם, הוא דוקא אם יש סיבה לאנשים האלו לנהוג כן, כגון שיש להם ריבוי פירות, ואנו אומרים שמן הסתם גם שאר בני אדם היו נוהגים כן אם היה להם ריבוי פירות, אך אם אין להם ריבוי פירות אמרינן דבטלה דעתן.

והביה"ל [ד"ה ובמקום] כתב דאין זה ברור, דאפשר דמחמת הטעם של אחשבינהו יאסר בכל גווני, אף באופן שאותם הסוחטים אין להם ריבוי פירות, די"ל דטעם דאחשבינהו מהני נמי דלא נימא דבטלה דעתן. וסיים הביה"ל דעכ"פ במקום זה שנהגו לסחוט אין להקל אף אם אין להם ריבוי פירות, דסו"ס במקום זה אחשבינהו.

<u>גזרת משקין שזבו</u>

חז"ל גזרו דאף באופן שאין האדם סוחט את הפירות אלא המשקה זב מהם מאליו בשבת, אסור המשקה בשתייה בשבת משום גזירה שמא יסחט את הפירות, והיינו שאם יהא מותר לשתות את המשקה הזב מאליו עלול האדם להכשל ולסחוט את הפירות בידיים.

אמנם חז"ל חילקו בגזירה זו בין סוגים שונים של פירות:

א] זיתים וענבים אשר עיקרם עומד לצורך המשקה שלהם גזרו על המשקה הזב מהם בשבת בכל מקרה, גם אם הביא את הפירות האלו לביתו למטרת אכילה ולא למטרת סחיטה. ורש"י [דף קמג: ד"ה מודה] ביאר הטעם, דכיון שרוב הפירות האלו עומדין לסחיטה, לכן אף שפירות אלו הובאו לאכילה, מ"מ אם אירע שזב משקה מהן נותן דעתו עליו ושמח בו.

ב] בתותים ורימונים חילקו חז"ל בין אם הביאם לביתו לצורך אכילה שבזה לא גזרו איסור על המשקה הזב מהן, ובין אם הביאם לצורך שתייה, שבזה אסרו המשקה הזב מאליו מחשש שמא יבוא לסחוט בשבת.

ביאורים והערות

2. אמנם אם רגילים להוליך את המשקה הזה ממקום שסוחטין אותו לכל לעולם, אסור בכל העולם לסחוט [מג"א בשם ר"ש מס' כלאים].

3. כתב הגר"ז [סימן תקה ס"ב] דהיתר זה של משקה הבא לאוכל הוא כאשר עשה זאת ע"מ לתקן את האוכל, או שיש בכלי פירורים והחלב נבלע בהם ומתערב עמהם יפה, שאז הוא בטל לגבי האוכל ותורת אוכל עליו, אבל החולב חלב הרבה לתוך כלי שיש בו מעט לחם, אע"פ שמעט נבלע בלחם, כיון שהרבה חלב נשאר לבדו בכלי תורת משקה עליו ואסור משום מפרק.

ועיין בחזו"א [סימן נו ס"ק א] שגם כתב דבעינן שיהא כל המשקה נבלל בתוך האוכל, אבל לא בצלול על פני האוכל.

עוד כתב החזו"א [שם] שאם דעתו לסנן את המשקה מהאוכל אחר השבת, נראה שדינו כמשקה ולא כמשקה הבא לאוכל, אף שלזמן קצר הוא מעורב.

קנין הלכה

מראי מקומות

ג] פירות שאין רגילים לסוחטן כלל לא שייך בהם כלל הגזירה, דהא שרינן אף לכתחילה לסוחטן בשבת.❶

<u>מציצת פירות</u>

הב"י הביא מחלוקת ראשונים אם מותר למצוץ פירות, היראים כתב דאסור ויש בזה חשש דאורייתא, ובעל העיטור וכן השבלי הלקט בשם רבינו בנימין התירו.

בטעם המתירים נאמרו שתי סברות:

א] המשנ"ב [ס"ק י] הביא שמציצת הפרי אינה נעשית כדרך סחיטה כלל, וכיון שהוא שינוי גדול בצורת המלאכה לא גזרו בזה אף מדרבנן.

ב] עוד הביאו שמכיון שאין חשיבות למשקה בתוך פיו, המציצה נחשבת כאכילה ולא כשתיית המשקה, ולכן אינו נידון כמפרק משקה מאוכל.

<u>להלכה:</u> הרמ"א הביא בסתמא כדעת המקילין [והביאו המג"א וש"פ הטעם משום שזה שינוי גדול], והביא את דעת המחמירים כיש אומרים. המשנ"ב [ס"ק יב] הביא בשם הא"ר דנכון להחמיר בזיתים וענבים שסחיטתם אסורה מן התורה, אך בשאר דברים אין להחמיר.

עוד כתב המשנ"ב שכל המח' היא כאשר אוחז הפרי מחוץ לפיו ומוצצו בדרך יניקה, אך כאשר מכנים את הפרי לפיו ובולע את המשקה הרי זה מותר אף שמוצא מפיו את בשר הפרי, הואיל ופעולה כזו מוגדרת לכל הדיעות כמעשה אכילה.

<u>סעיפים ב, ג</u>

גמרא דף יט. ושוין אלו ואלו עד ע"ב הורה ר' יוסי בר חנינא כר' ישמעאל.

בשו"ע מובאים שני דינים:

א] אם הענבים כבר התרסקו מערב שבת אין איסור על המשקה הזב מהן בשבת, משום שלאחר ריסוק אין איסור תורה גם אם יסחט את הענבים בידים, כיון שמכח הריסוק יזוב היין מאליו.

וכתב הביה"ל [ד"ה שנתרסקו] שדברי השו"ע אינם מוסכמים לכל הדיעות, שהרי לפי הטור בעינן שירסקו הענבים יפה.

וביאור הדברים הוא שיש שלשה שלבים בריסוק פירות ע"מ לסוחטן, ריסוק, דיכה ושחיקה. ובגמ' [דף יט:] נחלקו אם אחרי השלב הראשון, הריסוק, כבר אין איסור תורה ולא גזרו על המשקין שזבו, או רק אחרי שלב השני, הדיכה.

<u>להלכה</u>: הטור פסק להחמיר, והשו"ע פסק להקל. הביה"ל [ד"ה שנתרסקו] ציין למה שכבר כתב לעיל [סימן רנב ס"ה ד"ה מותר] בשם האליהו רבה שאין להתיר בריסוק לבד כל זמן שמחוסר דיכה, כדעת הטור.

ביאורים והערות

ליקוט תשובות האחרונים

❶ **<u>אכילת אשכוליות</u>**

כתב בשמירת שבת כהלכתה [פ"ה הערה מט] בשם הגרש"ז זצ"ל שמותר לחתוך אשכולית לרוחבה ולאוכלה בכפית ואין בכך משום איסור סחיטה, והוא שאמנם יזהר מלסוחטה, וגם לא יכוון דוקא למיץ בשעה שהוא אוכל.

בטעם ההיתר כתב שני טעמים:

א] יש כאן פ"ר בתרי דרבנן, שהרי סחיטת אשכוליות אסורה רק מדרבנן, וגם הוי כלאחר יד, מכיון שהפרי נסחט תוך כדי אכילה.

ב] מכיון שהמיץ הנסחט נשאר מעורב בפרי, וזה לא מפריש את המיץ בנפרד, אין בזה תורת סחיטה [וזה כמו בס"ה שמותר לסחוט פרי לתוך אוכל]. ועיין בארחות שבת [פ"ד הערה מח] שהביא שגם הגריש"א זצ"ל הורה שמותר. עיין ביאורים ומוספים 2.

קנין הלכה

מראי מקומות

ב] הדין השני הוא חידוש של ספר התרומה בהלכות תערובות, דאף דקיי"ל בעלמא דדבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטל, מ"מ אם דבר זה נולד מתחילה לתוך תערובת לא גזרו בזה.

ולכן אם היה יין בגיגית ונתנו בה ענבים מבעו"י ונתבקעו בשבת, וזב יינם והתערב בין בגיגית, מותר לשתותו בשבת.❷

סעיף ד

גמרא דף קמד: אמר רב יהודה אמר שמואל עד דף קמה. אבל לא לתוך הקערה.

רבינו חננאל דף קמה. ד"ה גופא.

סחיטה לתוך אוכל

איתא בגמ' [דף קמד:] דסוחט אדם אשכול של ענבים לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה. [קדרה הוא סיר שיש בה אוכלין, וקערה הוא צלחת שאין בה אוכלין]. כוונת הגמ' היא שמותר לסחוט את הפירות באופן שהמשקה נכנם מיד לתוך האוכל שבקדירה, אבל אם סוחט לתוך קערה שאין בה אוכל הרי זה אסור אפילו אם כוונתו ליתן את המיץ אח"כ לתוך האוכלין.

טעם ההיתר לסחוט לתוך אוכל מבואר בגמ' משום שהמשקה הבא לתוך אוכל נחשב כאוכל, ומטעם זה אין בסחיטה זו משום מלאכת מפרק, שהרי כל עניינה של מלאכת מפרק הוא פירוק משקה מתוך אוכל, משא"כ בסוחט לתוך אוכלים שהמשקה נידון כאוכל, הרי זה כמפרק אוכל מאוכל שאין בזה איסור.

דעת רוב הפוסקים היא שדין זה נשאר להלכה, ואילו דעת רבינו חננאל היא שלמסקנת הגמ' [דף קמה.] אין להתיר סחיטה לתוך אוכל, והרי זו מלאכה גמורה.

להלכה: השו"ע פסק שמותר לסחוט אשכול של ענבים לתוך קדירת תבשילים, והרמ"א [ס"ז] הביא את דעת הר"ח שיש בזה איסור תורה, וכתב המשנ"ב [ס"ק ל] דכל הפוסקים חולקין על הר"ח בזה, ומ"מ הביא [ס"ק יז] את שו"ת הרא"ש [המובאת בב"י] שכתב שהמחמיר תבוא עליו ברכה.[3]

סחיטה לתוך משקה

הביה"ל [ד"ה הבא] כתב שהיתר של סחיטת פירות לתוך אוכלין לא נאמר אלא כשסוחט לתוך אוכל, ולא כשסוחט לתוך משקה. והטעם משום שמשקה הבא לתוך משקה נשאר בו שם משקה, ונמצא מפרק משקה מאוכל, ולכן אסור לסחוט לימון לתוך כוס תה.

ביאורים והערות

ליקוט תשובות האחרונים

❷ **נתינת פרוסת לימון בכוס תה**

כתב החזו"א [סימן נב ס"ק יט] שמותר ליתן פרוסת לימון בתוך כוס תה [אם אין הכוס חמה ביותר בשיעור שהיד נכוית בה], ואף שזב קצת מיץ מהלימון לתוך התה אין לחוש לאוסרו משום משקין שזבו, הואיל והמשקה נולד בתערובת, וכדברי הסה"ת.

והוסיף החזו"א דגם אין לחוש לזה שמכח נתינת הלימון במשקה זב המשקה וה"ז כאילו סוחטו, דהא המשנ"ב [ס"ק יד] הביא בשם האחרונים דמותר ליתן בשבת ענבים ביין ע"מ שיתבקעו ויזוב יינם, ואין בזה חשש איסור סחיטה. ועיין ביאורים ומוספים 15.

קנין הלכה

מראי מקומות

<u>סחיטה לתוך כלי ריק ע"מ ליתנו בתבשיל</u>

המשנ"ב [ס"ק יח] הביא בשם הסמ"ג שההיתר של סחיטה לתוך אוכל לא נאמר אלא באופן שסוחט ישירות לתוך האוכל, אבל אסור לסחוט לתוך כלי ריק אף אם כוונתו ליתן את המשקה לתוך אוכל.

ונחלקו הפוסקים אם איסור זה הוא מהתורה או מדרבנן, המשנ"ב כתב בשם הפרישה דאסור מהתורה, וכן נקט החזו"א [סימן נה ס"ק ו], והרדב"ז והפמ"ג [מובאים בשעה"צ ס"ק כג] והגר"ז נקטו דאיסורו מדרבנן, דסו"ס כוונתו לצורך האוכל.

<u>סחיטת לימון לתוך סוכר ע"מ ליתנו במשקה</u>

הפוסקים נחלקו אם מותר לסחוט לימון לתוך סוכר כאשר כוונתו ליתן אח"כ את הסוכר בתוך המשקה, שדעת הרדב"ז דמותר, והביאו המשנ"ב [ס"ק כב] והחיי"א פקפק בזה. החזון איש [סימן נו ס"ק ז] אסר בזה בפשיטות, וטעמו משום דכיון שכוונתו לשתות את המיץ הזה לאחר שיערב את הסוכר במשקה, לכן מתחילת הסחיטה חל על המיץ שם משקה קודם שמתערב בסוכר, והוי מפרק משקה מאוכל.

<u>סעיף ה</u>

הטור הביא מחלוקת ראשונים אם מותר לסחוט בוסר לתוך תבשיל, דהר"ר יוסף התיר זאת כסחיטת אשכול של ענבים לתבשיל, ור"ת אסר משום שהבוסר אינו ראוי לאכילה, והו"ל כפסולת, ונמצא שבסחיטתו בורר אוכל מן הפסולת.

ובביאור דברי ר"ת נאמרו בפוסקים שני דרכים:

א] העולת שבת, הט"ז והמג"א הבינו את דברי ר"ת כפשוטם, שאין איסורו מטעם מלאכת מפרק, כיון שסוחט לתוך אוכל, אלא מטעם מלאכת בורר, ולפי זה כתב העו"ש שאם סוחט את הבוסר ע"מ לאכול לאלתר הר"ז מותר, דנמצא בורר אוכל מפסולת ביד לאכול לאלתר, והעתיקו הט"ז.

אמנם המג"א חולק, דהא דשרינן בורר לאלתר הוא משום שהוא דרך אכילה ולא מיקרי מלאכת ברירה, אבל בסוחט פירות המעשה עצמו חשוב מלאכה.[4]

ב] הפמ"ג [מ"ז ס"ק ד], החמד משה והחיי"א מבארים דלא התכוין ר"ת לאסור משום בורר, אלא כוונתו לאסור משום מלאכת דש. וכתב הביה"ל [ד"ה לאכול] שמצא כן מפורש באו"ז בהביאו את לשון ר"ת באריכות.

ביאור הדברים הוא, דנתבאר לעיל שעיקר מלאכת דש הוא פירוק האוכל מבית גידולו [המוץ העוטף את הגרעינים] שהוא פסולת, ובאופן שגם בית הגידול ראוי לאכילה כגון בשרביטין של קטניות הראויים לאכילה, אין זו דישה משום שמוציא אוכל מאוכל, וסחיטת פירות אינה מלאכת דש עצמה, כיון שהפרי ראוי לאכילה, ונמצא מוציא את המשקה מאוכל ולא מפסולת, אך היא תולדה דדש דמוליד משקה מאוכל.

ביאורים והערות

4. בביאור טענת המג"א מצינו לשונות חלוקים בפוסקים:

א) הגר"ז כתב דלסחוט ולאכול אינו דרך אכילה אלא דרך מלאכה, והיינו דמתוך שפעולת הסחיטה היא מעשה חשוב שיש בו יצירה בפני עצמה, אין זה דומה לנטילה פשוטה של אוכל מפסולת שנראית כמעשה אכילה, אלא יש כאן מעשה מלאכה של ברירה שנעשה ביד, ובזה אין היתר של לאלתר, דאין הסחיטה נידונית כלל כחלק ממעשה האכילה.

ב) המשנ"ב [ס"ק כ] ביאר דכוונת המג"א היא, דבעלמא הא דשרינן נטילת אוכל מפסולת הוא משום דהוא שינוי מדרך הברירה, דבסתם ברירה בורר פסולת מאוכל, ומתוך שהוא שינוי אינו מקבל שם מלאכה, אבל הכא אי אפשר לברור באופן אחר, וא"כ דרך ברירתו היא לסוחטו ולברור אוכל מפסולת, וכל כה"ג הרי זה בגדר מלאכת ברירה, ואינו מקבל שם של מעשה אכילה.

קנין הלכה

מראי מקומות

וסובר ר"ת דההיתר לסחוט אשכול ענבים לתוך אוכל הוא מהדין שמשקה הבא לאוכל כאוכל, ונמצא שבסחיטתן פירק אוכל מאוכל ואין זה מפרק, וגם אין זה דש דהרי לא פירק אוכל מפסולת, אבל בבוסר שאינו ראוי לאכילה נמצא שהבוסר הוא פסולת, וא"כ נהי שסחט לתוך תבשיל ונמצא שפירק אוכל, מ"מ פירקו מהבוסר שהוא פסולת והוי מלאכת דש בעצמה [ולא רק מפרק שהוא תולדה דדש].

ולכן כתב הביה"ל דמטעם אחר אין להתיר לסחוט בוסר לתוך אוכל לאלתר, משום שבמלאכת דש אין את ההיתר של לאלתר.

<u>להלכה</u>: המשנ"ב [ס"ק כא] כתב להחמיר כדברי ר"ת בעיקר מחלוקתו עם הר"ר יוסף ולאסור סחיטת בוסר לתוך אוכל, וכ"כ [ס"ק כ] להחמיר כהמג"א שלא לעשות זאת אף לצורך אכילה לאלתר. אמנם אם הבוסר ראוי לאכילה ע"י הדחק שאין כאן ברירה מדאוריתא ומסתבר דה"ה דאין כאן דישה דאורייתא, בזה כתב המשנ"ב דהסומך על העו"ש והט"ז לסוחטו לאכילה לאלתר אין למחות בידו.

<u>סעיף ו</u>

בב"י וחיי"א מבואר שמנהג בני אדם בסחיטת לימונים השתנה במשך הזמן, וזה גרם גם לשינוי ההלכה בזה.

א] בזמן הרא"ש היו רגילים לסחוט לימונים רק לצורך טיבול אוכל ולא לשתייה, ולכן כתב הרא"ש שהלימונים הם בגדר פרי שאין הדרך לסוחטו, וכמו פרישין ועוזרדין שהובאו לעיל [ס"א] שמותר לסוחטן בשבת. ואין זה כתותים ורמונים דדרך מקצת בנ"א לסוחטן לשתייה [ורק פרי כזה נאסר מדרבנן], משא"כ לימונים אין סוחטין אותו כלל לשתייה, והר"ז בכלל פרי שאין הדרך לסוחטו כלל.

ב] בזמן הב"י נהגו במצרים לסחוט לימונים לתוך מים שיש בהם סוכר ולשתותם לתענוג, ועשו כן גם בשבת, ותמה הב"י למה שרי, הרי מעתה הוי כתותים ורימונים הנסחטים עכ"פ ע"י מקצת בני אדם לשתייה.

וכתב הב"י שני תירוצים:

א. לא נאסרו תותים ורימונים אלא כששותים את מי סחיטת הפרי בלי תערובת, משא"כ בלימונים הסחיטה היתה לשתותם בתערובת.

ונראה כוונתו דבלימון הסחיטה היא ע"מ ליתן טעם במים ולא ע"מ לשתות את מיץ הלימון עצמו שאינו ראוי לשתייה, ולכן אין זה דומה לתותים ורימונים, וכ"ש לזיתים וענבים שסחיטתם היא לצורך שתיית המיץ עצמו, ולא גזרו בזה חכמים.

ב. לא נאסר מדרבנן אלא כשסוחטין את המיץ בפני עצמו, ואח"כ מערבין אותו, אבל אם סוחטים תמיד לתוך משקה אחר, אין זה דומה לתותים ורמונים ולא גזרו בזה חכמים.

ג] בזמן החיי אדם הורגלו לסחוט לימונים בפני עצמם, ולמלא בזה חביות ע"מ לערבבן אח"כ במשקה אחר ולשתותם, וכתב החיי"א דמעתה צע"ג אי שרי לסחוט לימונים בשבת, דהרי זה תלוי בשני התירוצים של הב"י הנ"ל ביישוב המנהג, דאמנם לפי התירוץ הראשון יש להתיר גם בזה, דסו"ס אין שותין את המיץ בפ"ע כי אם על ידי תערובת, אך לפי התירוץ השני יש לאסור, כיון שסוחטין את הלימונים בפנ"ע ורק אח"כ מערבבין במשקה, ואפשר שבזה גזרו איסור דרבנן.

<u>להלכה</u>: המשנ"ב [ס"ק כב] כתב דמ"מ מותר לסחוט לימון לתוך אוכל, וביאר את דבריו בביה"ל [ד"ה לסחוט] שלענין לימון א"צ לחוש לשיטת הר"ח שאסר סחיטת פירות לאכול, והטעם משום שלפי התירוץ הראשון של הב"י מותר גם היום לסחוט לימון אף שלא לתוך אוכל, ולכן כשסוחט לתוך אוכל אין להחמיר.

קנין הלכה

מראי מקומות

סעיף ז

גמרא דף קמה. גופא כבשים עד וחייב חטאת.

השו"ע הביא שתי מחלוקות בין הרי"ף וסיעתו לבין הר"ח:

א] הסוחט כבשים ושלקות לצורך מימיהם, להרי"ף וסיעתו אסור מדרבנן, ולהר"ח אסור מהתורה.

טעמו של הרי"ף הוא משום שפסק כרב ושמואל שאין בזה איסור תורה, וכן כברייתא דתני דבי מנשה שאין חיוב מהתורה אלא על סחיטת זיתים וענבים בלבד.[5]

בשיטת הרי"ף צריכים לבאר שני דברים:

א. הטעם דאין איסור תורה בסחיטה זו, הוא דאין זה דומה לזיתים וענבים שדרך כל בני אדם לסוחטן, משא"כ בכבשים ושלקות אין רגילים לסוחטן, ולכן אין זו מלאכה דאורייתא.[6]

ובאופן אחר י"ל דהמשקה היוצא מהם אינו משקה גמור כיון שכבר התאחד עם הפרי ונהיה כמוהו, משא"כ בזיתים וענבים שהמשקה היוצא הוא משקה גמור, ה"ז כאילו סוחט שאר פירות למימיהם.

ב. הטעם דנאסר מדרבנן דלא כסוחט פרישין ועוזרדין דמותר, כתב המשנ"ב [ס"ק יט] דהוא משום דבשאר פירות שאין רגילים כלל לסוחטן, אין על המשקה היוצא שם משקה כלל והוי כאוכל, ונמצא מפריד אוכל מאוכל שאין בזה שם סחיטה כלל, משא"כ כבשים ושלקות שהיה למשקה שם משקה קודם שנבלע בהן, לכן כאשר סוחטן יש כאן שם משקה והוי סחיטה מדרבנן.

טעמו של הר"ח הוא דס"ל שהאיסור מהתורה הוא משום שפסק כר' יוחנן שיש איסור תורה לסחוט כבשים ושלקות לצורך מימיהן, וכתב הביה"ל [ד"ה ולר"ח] דיש עוד הרבה ראשונים הסוברים כדברי הר"ח.

בשיטת הר"ח צריכים לבאר למה בפרישין ועוזרדין מתירין לסחוט לכתחילה ובשלקות יש חיוב חטאת.

הביה"ל [שם] כתב לבאר זאת בב' אופנים:

ביאורים והערות

5. רש"י [דף קמה. ד"ה פטור] כתב טעם אחר להא דאין איסור תורה בסחיטת כבשים ושלקות, משום שהמשקה לא גדל בתוכן אלא נכנס מבחוץ. ותוס' [ד"ה כבשים] שואלים דלשיטתו לא יהא איסור תורה בסחיטת מוכין הסותמים פי כד שמן, ולא משמע כן. תוס' נוקטים דשייך איסור תורה גם במשקה הנבלע מבחוץ, ומ"מ בכבשים ושלקות אין איסור תורה, משום דדבר תורה זה רק על זיתים וענבים בלבד.

6. **תוספת עיון**

בטעם ההיתר לסחוט כבשים ושלקות לגופן, כתבו המג"א [ס"ק ט] והמשנ"ב [ס"ק כד] שאין זה מפרק כלל כיון שאינו צריך את המשקה היוצא [עיין רש"י דף קמה. ד"ה לגופו]. ולכאורה הכוונה כשיטת הרמב"ן והר"ן [דף קיא] שכתבו דהטעם הוא משום שסחיטה לאיבוד לא שמה סחיטה, דכל עיקר מלאכת הסחיטה היא לסחוט לצורך שימוש במשקה.

תוס' [כתובות דף ו.] כתבו דהטעם דלגופן מותר, הוא משום דאין למשקה היוצא תורת משקה והוי כאוכל, ונמצא מפריד אוכל מאוכל ומ"מ גזרו כשעושה לצורך מימיו.

עיין משנ"ב [ס"ק כד] שכתב דהסוחט לגופן ה"ז מותר, אף אם סוחט לקערה ואין המשקה הולך לאיבוד, ומשמע לכאורה שלשיטתו אף אם לא יאבד את המשקה אלא ישתמש בו, ה"ז מותר. והנשמת אדם [כלל יד] וכן הגר"ז [סעיף יא] אסרו זאת, ולא התירו אלא כשהמשקה הולך לאיבוד, וצ"ע.

קנין הלכה

מראי מקומות

א. כבשים ושלקות הדרך היא לסוחטן משא"כ שאר פירות.

ב. כבשים ושלקות יש שם משקה למשקה היוצא מהן, משום שקודם שנבלע בכבשים היה זה משקה.

ב] המחלוקת השנייה היא בענין הסוחט כבשים ושלקות לתוך אוכל, שהזכרנו לעיל [ס"ד]. ❸

סעיף ח

גמרא דף קמה. אמר ר"ח בר אשי עד ורב חייא בר אשי מרב.

בגמרא מבואר דדג לצירו דומה לסחיטת שלקות, ולפי"ז להלכה דקיי"ל כשמואל יש בזה איסור מדרבנן.

וכתב המג"א [ס"ק יב] דהטעם שאסור אף שהציר היוצא נחשב אוכל ולא משקה, הוא משום שקודם שנבלע הציר בדג היה עליו שם משקה ולכן אסרוהו מדרבנן.

והוסיף הפמ"ג שאם אין זה ציר שנבלע מבחוץ אלא סוחט מהדג את הציר הטבעי שלו אין בזה איסור, דדמי לסחיטת פרישין ועוזרדין דמותר.

גמרא דף נא: ואין מרזקין עד סוף הפרק.

<u>ריסוק קרח</u>

נחלקו הראשונים בטעם האיסור לרסק את הקרח ולהופכו למים:

א] רש"י [ד"ה כדי] כתב דהאיסור הוא משום שמוליד מים בשבת, והרי זה דומה למלאכה שבורא את המים האלו.

ב] הרמב"ם [פכ"א הי"ג] והרשב"א כתבו דאיסור זה הוא מכלל הגזירה של סחיטת פירות, דכשם שאסרו לסחוט פירות העומדים למשקין, כן אסרו לרסק את הקרח ולהופכו למשקה.

ביאורים והערות

ליקוט תשובות האחרונים

❸ <u>סחיטת שמן ממאכל מטוגן</u>

כתב בארחות שבת [פ"ד סט"ו] שדבר מאכל שנטגן או נתבשל והוא ספוג בשמן או ברוטב, והאדם אינו מעוניין בריבוי השמן ורוצה לסוחטו כדי לאוכלו במיעוט שמן ה"ז מותר, וכדין כבשים ושלקות שסוחטן לגופן. [וכמו שהמשנ"ב (ס"ק כה) כתב לגבי אטריות בלועות בשמן].

הטעם דאין בזה איסור בורר, שהרי הוא מוציא את השמן שהוא פסולת לגביו מן האוכל, הביא בספר ארחות שבת [פ"ג הערה מ] שיתכן לומר בזה שני טעמים:

א] כיון שהשמן מאוחד עם הפרי אין בזה בורר דאין זו תערובת, וכעין מש"כ המג"א [סימן שיט ס"ק טז] לענין סחיטת פירות.

ב] אף אם נדון את המאכל והשמן כב' מינים, מ"מ נאמר בזה ההיתר של משתתי הכי, דהשמן טפל למאכל ונאכל עמו, והרי זה כקיסמין דקים שיש במים שמותר לסננם.

הנפק"מ בין הטעמים היא אם הוא איסטניס שלעולם לא יאכל את המאכל הזה בלי הוצאת שמנו, שלפי הטעם השני יש לאסור מטעם בורר.

קנין הלכה

מראי מקומות

סעיף ט

ג] בספר התרומה [סימן רלה] כתב דאיסור זה הוא משום נולד, והבינו הרמב"ן והרשב"א והר"ן שכוונתו שהמים שנתהוו מריסוק הקרח נחשבים בגדר נולד, כיון שבכניסת השבת לא היו בעולם ולכן הם אסורים, ולפי"ז איסור זה שיך להלכות מוקצה, אמנם ראשונים אלו נחלקו על סה"ת ונקטו דמים הנוצרים מקרח אינם בגדר נולד, כיון שגם בזמן שהיה הקרח קרוש היה עליו תורת משקה.

בסה"ת כתב דכשם שאסור לרסק קרח ולהופכו למים, כן אסור לרסק שומן קרוש ולהופכו לשמן נוזלי, ואסור מה"ט ליתן מאכל שיש בו חתיכות של שומן קרוש אצל האש לחממו משום שהשומן נימוח.

ורבים מהראשונים נחלקו על סה"ת בדין זה ונקטו דכל האיסור הוא דוקא לרסק בידיים, אך כל שאינו מרסק בידיים אין זה אסור אף שנותנו אצל האש ונימוח.

<u>להלכה</u>: השו"ע [סימן שיח סעיף טז וגם כאן] פסק דלא כסה"ת ומתיר לתת שומן וקרח כנגד המדורה, והרמ"א [סימן שיח] הביא דיש מחמירין ונהגו להחמיר אא"כ הוא מקום צורך, וכתב המשנ"ב [ס"ק לה] שה"ה בנידון שלנו יהא איסור נולד, ואפילו בהניחם בחמה וכ"ש כנגד המדורה.

<u>נתינת קרח לתוך כום</u>

בברייתא המובאת בגמ' הנ"ל איתא דנותן הוא לתוך כום ואינו חושש. ולדעת הרמב"ן וסיעתו היתר זה הוא בין אם יש משקה בתוך הכום ובין אם הכום ריק, אך לדעת סה"ת לפי הבנת הרמב"ן והר"ן שהמשקה הנימוח אסור מטעם נולד, אין היתר אלא ליתן לתוך כום שיש בה משקה, דהקרח נימוח מאליו לתוכו ואינו ניכר, אך אם הקרח לא היה מעורב במשקה, ה"ז אסור מטעם נולד. 6 ❹

ביאורים והערות

6. <u>הפשרת חלב קפוא</u>

כתב בארחות שבת [פ"ד סמ"ה] שבמקום שיש בדבר הצורך בשבת מותר להוציא שקית חלב קפוא מההקפאה וליתנה באויר החדר על מנת שתופשר, והטעם כמבואר לעיל בשם השבה"ל. ועוד הוסיף שדעת הגרש"ז זצ"ל [שש"כ פ"י הערה יח] היא דלענין חלב יתכן שלכו"ע אין איסור נולד, די"ל דדוקא בקרח שהופשר חשש הסה"ת לאיסור נולד הואיל ואין לקרח דין משקה לענין דיני טומאת אוכלין אא"כ חישב עליו למשקה, אבל לחלב קפוא יש עליו תורת משקה הואיל וכל עיקרו עומד למשקה.

ליקוט תשובות האחרונים

❹ <u>קוביות קרח שנימוחו מאיליהן</u>

נתן קוביות קרח בקערה ריקה ונימוחו, מותר לשתות את המים האלה, וכתב בשו"ת שבט הלוי [ח"ז סימן מ] שלפי רוב הראשונים אין בזה איסור, וגם חידש דאף לפי סה"ת מסתבר שלא נאסר אלא כאשר עשה מעשה כדי להמיס את הקרח כגון שנתנו בסמוך לאש או בחמה, אך אם לא עשה מעשה להמיס אלא הוציא את הקרח לאויר החדר, אף לפי סה"ת שרי.

ועיין שמירת שבת כהלכתה [פ"י ס"ג] שכתב שאם עבר ושם גושי קרח בתוך כוס ריקה ע"מ להפשירם, אין המים הנפשרים אסורים לשתייה ולכל שימוש אחר, אולם טוב יעשה אם ימנע מלהשתמש בהם, אם אמנם יש לו מים אחרים לשתייה.

קנין הלכה

מראי מקומות

<u>ריסוק קרח בתוך כום של משקה</u>

הרמב"ם [שם] כתב דמותר לרסק לתוך כום, והראשונים הביאו שכן מפורש בתוספתא. והטעם הוא שהיות והמים הנוצרים בריסוק מתערבין במשקה אין הריסוק דומה לסחיטה. ועיין שעה"צ [סימן שיח ס"ק קמו] שהביא שטוב להחמיר בזה לכתחילה מכיון שמלשון השו"ע כאן משמע להחמיר, דלא כתב אלא נותן לתוך הכום, ולא מרסק לתוך הכום.❺

<u>סעיף י</u>

בסעיף זה מבוארים שני נידונים:

א] היתר שבירת קרח ע"מ להגיע למים שתחתיו, שאין חוששין בזה לאיסור ריסוק קרח. וכתב הב"י הטעם משום שאינו מתכוין כלל להולדת המים וגם הולכין לאיבוד, ולכן אין בזה גזירה כלל.

ב] המג"א כתב שקרח המחובר בקרקע כגון ע"י הנהר, אסור לשוברו מטעם איסור סותר, והמשנ"ב [ס"ק לו] כתב שהרבה אחרונים סוברים דאין בנין וסתירה בקרח כיון דשם מים עליו, וסיים המשנ"ב דלצורך שבת יש להקל.

<u>סעיפים יא-יב</u>

התוס' [דף נא: ד"ה אין מרסקין] כתבו להזהר מליטול ידיים במים שמעורבים בהם קרח, כיון שבזמן שפשוף הידיים ירסק את הקרח, וכן אסרו לשפשף ידיים במלח. [נראה דהכוונה כאשר הידיים רטובות דאז נימוח המלח ונמצא כאילו מרסקו].

<u>סעיפים יג-יד</u>

מותר לדרום על שלג ואין צריך לחוש לזה שהשלג מתרסק והופך למים, וכתב הטור [בשם הרא"ש] שהטעם הוא משום שאין זה ודאי שהדריסה תמים את השלג. אבל המהר"ם ושאר הפוסקים התירו אף כשהוא פ"ר שימם את השלג.

בהיתר זה נאמרו ב' טעמים:

א. הגר"א והתו"ש כתבו משום שאינו מתכוין להולדת המשקה.

ב. הט"ז כתב משום דא"א שלא לילך ע"ג השלג ולכן לא גזרו בזה.

ולענין הטלת מי רגלים בשלג כתב הרא"ש לאסור, משום שפעולה זו ממיסה בודאי את השלג, ולא דמי לדריסה על גביו שאינה ממיסה אותו בודאי, אבל המהר"ם ושאר הפוסקים התירו מהטעמים שנאמרו לעיל.

ביאורים והערות

ליקוט תשובות האחרונים

❺ <u>הקפאת מים בשבת</u>

בשו"ת מהרש"ג [ח"ב סימן קג] התיר ליתן מים בשבת במקום שיוקפאו, וכן כתב הגאון ר' שמחה זליג ראב"ד דבריסק [הובאו דבריו בקובץ הפרדס תרצד].

בשו"ת שבט הלוי [ח"ג סימן נה] צידד לעיקר להתיר, ועיקר טעמו הוא משום דמסתבר שלא חידש הסה"ת איסור נולד בנידון ריסוק מים, אלא כאשר עבר על איסר מוליד ועשה ריסוק בידיים, ונתינת מים בהקפאה אינה נחשבת מעשה בידיים לענין זה.

ומטעם זה גם האריך לבאר שאין לחוש בזה משום איסור בונה דוגמת איסור מגבן, דהא אינו עושה מעשה בידיים, והוסיף עוד דבמקום הצורך אפשר להקל בפשיטות.

בספר שמירת שבת כהלכתה [פרק י הערה יד] הביא את דעת הדובב מישרים [ח"א סימן נה] שאסר את הקרח מטעם נולד, וכתב דטוב להמנע מלעשות קוביות קרח אם לא לצורך גדול, אך עיין שם שהביא את דעת הגרש"ז זצ"ל שהאריך לצדד להקל בזה.

קנין הלכה

מראי מקומות

להלכה: המשנ"ב [ס"ק מא] הביא את הט"ז שהיקל משום דא"א להמנע מזה ודומה לדריסה ע"ג שלג, והא"ר כתב להקל אם לא שאפשר בלי טורח דאז טוב להזהר.

סעיף טו

גמרא דף מח. הדר חזייה דפרס עד קפיד עילויה.

בסעיף זה הנידון הוא חשש סחיטה, שאם יפרום סודר ויתרטב עלול לסוחטו, ולכן התיר השו"ע עפ"י הטור באם הסודר עשוי לכך, שבזה אינו מקפיד עליו לסוחטו.[7]

סעיף טז

גמרא דף קמא. לא ליהדוק איניש, עד אתי ליד סחיטה.

המשנ"ב [ס"ק מד] כתב דטעם האיסור הוא משום פ"ר שיסחטו המשקים, וכיון שהם זבים לתוך הכד ואינם הולכים לאיבוד יש בזה איסור משום מפרק שהוא תולדה דדש.[8] [ואם סוחט הבגד ממים יש בזה גם איסור ליבון, אבל לגבי סחיטה משאר משקים נוקטים הרבה ראשונים דאין בזה איסור ליבון].

סעיף יז

משנה דף קמג. גמרא שם אימא סיפא עד מודה ר"ש בפ"ר ולא ימות.

השו"ע כתב שספוג אין מקנחין בו אא"כ יש בו בית אחיזה גזירה שמא יסחוט.
והמג"א [ס"ק יט] הקשה על הלשון גזירה שמא יסחוט, דהא אין הטעם משום גזירה אלא משום דהוי פ"ר שיסחט כמבואר בגמ'. וכתב הא"ר די"ל דהאיסור הוא גם בספוג יבש ואיסורו משום לא פלוג, ולכן לא כתב הטעם משום פ"ר. ועיין ביה"ל [ד"ה ספוג] שהביא דכן כתב התו"ש, אך כתב דמלשון רש"י משמע שהאיסור הוא רק בספוג לח, שכאשר אוחזו נסחט בין אצבעותיו.

סעיף יח

גמרא דף קיא. והאמר רב שימי, עד ע"ב מודה ר"ש בפ"ר ולא ימות. גמרא דף קג. ת"ר התולש עולשין עד בארעא דחבריה. תום' ד"ה לא.

ביאורים והערות

7. **תוספת עיון**
לא נתפרש בסעיף זה למה לא חששו גם משום עצם השרייה של הסודר במים, דשרייתו זהו כיבוסו. ועיין לעיל [סימן שיט ס"י ביה"ל ד"ה משום] בשם התו"ש לגבי סודר העשוי לסנן בו מים, שהואיל ועשוי לכך אין בו חשש של שרייתו זהו כיבוסו, משום שאין כיבוס זה חשוב לאינשי כלל.

8. המשנ"ב לעיל [סימן שב ס"ק נח] הביא בשם האחרונים דאין לנגב כוס צר ממשקין שבתוכו, משום דהוי פ"ר שהמשקה יסחט אף ששם אין דעתו לשתות את המשקה אלא לנגבו, והוא הולך לאיבוד, וחזינן שלדינא אפילו בשאר משקין כשהמשקה הולך לאיבוד גם אסור.

קנין הלכה

מראי מקומות

בסעיף זה מובאים שני דינים:

א. דיני סחיטת בגדים שמים או שאר משקים בלועים בהם.

ב. דיני פסיק רישיה דלא ניחא ליה.

א] <u>סחיטת בגדים</u>

סחיטת בגדים אסורה מהתורה, ונחלקו הראשונים בטעם האיסור:

א] דעת הרמב"ם [פ"ט הי"א] שהחיוב הוא משום איסור כיבוס, שהסחיטה מצרכי הכיבוס הוא, והרי זו תולדת מלבן.

ב] דעת ר"ת [תוס' דף קיא:] שיש איסור מצד שתי מלאכות שונות, מלאכת כיבוס, ומלאכת מפרק שהוא תולדה דדש.

בגמ' [דף קיא: ודף קמא.] מבואר שיש איסור סחיטה גם בבגד הספוג ביין ושמן, והראשונים דנו אם איסור זה הוא משום ליבון או משום מפרק דהוא תולדה דדש.

א. דעת ר"ת [תוס' כתובות דף ו.] והרמב"ן והר"ן [ס"פ יד] שאין איסור כיבוס בסחיטת בגד אלא כאשר בלועים בו מים, ולא כאשר בלועים בו משקין אחרים, משום שמשקין אלו אינן מלבנים את הבגד אלא מלכלכים אותו, ולשיטתם אין מקום לאסור סחיטת בגד משאר משקין אלא משום איסור דש.

ב. דעת ר"י [תוס' כתובות דף ו. ושבת דף קיא:] דגם בשאר משקין אסורה הסחיטה מטעם כיבוס, משום דסוף סוף הבגד מתלבן קצת בסחיטה זו, ומלבד זה ס"ל דסחיטה זו אסורה גם משום מפרק תולדה דדש.

ג. דעת הרמב"ם שסחיטת בגדים אסורה רק מטעם מלבן ולא מטעם דש, ולשיטתו מבואר שיש איסור מלבן גם בסחיטת בגד משאר משקין הבלועים בו, כגון שמן.

<u>סחיטה לאיבוד</u>

כאשר איסור סחיטת הבגד משום מלבן הרי זה אסור אף כאשר המשקה הולך לאיבוד, דסו"ס הבגד מתנקה ומתלבן ע"י הסחיטה, אמנם במקרים שבהם אין הסחיטה אסורה משום מלבן אלא משום מפרק, נחלקו הראשונים אם איסור זה נאמר כאשר המשקה הולך לאיבוד.

א. דעת ר"י [תוס' כתובות דף ו.] דאף כאשר הולך לאיבוד יש לאסור מטעם מפרק.

ב. דעת הרמב"ן והר"ן [שם] דכאשר המשקה הולך לאיבוד אין בזה איסור מפרק, אלא שבמשקין שהדרך לסוחטן כיין ושמן, גזרו חכמים שלא לסחוט בגדים הספוגים בהם אף כאשר המשקה הולך לאיבוד, משום שאלו הן משקין שדרך לסוחטן לצורך המשקה, אבל בשאר משקין שאין הדרך לסוחטן אין איסור מפרק כאשר המשקה הולך לאיבוד.

<u>להלכה</u>: הביה"ל [ד"ה יש] הביא שישנם ראשונים נוספים הסוברים כשיטת הרמב"ם שיש איסור מלבן גם בסחיטת בגד משאר משקין, ולשיטתם גם כשהולך המשקה לאיבוד אין היתר, שהרי לענין מלאכת מלבן אין הבדל אם המשקה הולך לאיבוד או לא. ועיין משנ"ב [ס"ק נח] שהביא בשם האחרונים דהאיסור לא נאמר רק במים אלא גם בשאר משקין, ואפילו הולכים לאיבוד, ואף באינו מתכוין לסחיטה אלא שהוא פ"ר שיסחט אסרו.

ב] <u>דיני פ"ר דלא ניחא ליה</u>

איתא בגמ' [דף כב.] תניא רבי שמעון אומר גורר אדם כסא מטה וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ, והיינו דאף שהאדם יודע דכאשר הוא גורר את הספסל יתכן שיווצר חריץ, ועשיית חריץ אסורה משום דהוי כחורש בקרקע, מ"מ סובר ר"ש דשרי, והטעם משום דהוי דבר שאינו מתכוין.

קנין הלכה

מראי מקומות

ענין דבר שאינו מתכוין הוא שהאדם עוסק בפעולה של היתר כגון גרירת ספסל, ואגב פעולה זו עלולה להווצר פעולה נוספת שהיא מלאכה אסורה, כגון עשיית חריץ, אך האדם אינו מתכוין לעשות את החריץ.

עוד מתבאר בגמ' [דף קלג.] שאעפ"י שרבי יהודה חולק על ר"ש וס"ל שדבר שאינו מתכוין אסור אבל מודה הוא בפ"ר ולא ימות, והיינו דאם בשעה דהאדם עוסק בפעולה המותרת כגון גרירת הספסל, יודע הוא בודאי שהמלאכה האסורה תיעשה, לא התירו בזה דבר שאינו מתכוין, ורק באופן שהדבר ספק אם המלאכה האסורה תיעשה התירו באינו מכוין.

תוס' [דף קג. ד"ה לא וכתובות דף ו. ד"ה האי] הביאו את שיטת בעל הערוך, שהדין הנ"ל דמודה ר"ש בפ"ר דאין היתר של דבר שאינו מתכוין, היינו דוקא בפ"ר דניחא ליה, דהיינו שניחא ליה במלאכה שנוצרה אף שלא נתכוין לה, אבל בפ"ר דלא ניח"ל דהיינו שלא איכפת לו אם המלאכה תיעשה או לא, עדיין קיים ההיתר של דבר שאינו מתכוין. אבל תוס' ועוד ראשונים נחלקו על בעל הערוך וסוברים דאין היתר בפ"ר דלא ניח"ל, אלא יש בזה איסור מדרבנן.[9]

בסעיף זה האריכו הפוסקים בדין מטלית בד שהיתה נתונה כפקק בברז החבית, וכאשר מהדקין אותה נסחט היין לתוך החבית או חוצה לה.

הב"י הביא בשם רבינו ירוחם דהעולם הקלו בנידון זה של המטלית, וכתב בשמו דלפי הערוך מיושב מנהגם, והיינו דכאשר היין זב והולך לאיבוד דאז הוי פ"ר דלא ניח"ל.

עוד הביא הב"י סברת הכלבו דכאשר יש לברז זרוע ארוכה אין איסור, משום דהוי כספוג שיש לו בית אחיזה [כדלעיל סי"ז], וכתב ע"ז בשו"ע שאין זו טענה חזקה משום שבספוג אין פ"ר שיסחט, משא"כ בציור זה של ברז שיש בו מטלית שמהדק בחוזק ובודאי יסחט.

<u>סעיף יט</u>

<u>דין צביעה באוכלין</u>

מקור הדין הוא בב"י [סוף הסימן] בשם שבלי הלקט שלמד מדברי היראים דאין איסור צביעה באוכלין, והטעם בזה דאוכלין הוו דבר שאין דרך בני אדם לצובעם. והשבלי הלקט התיר ליתן תבלין [כרכום] במאכל, וממילא המאכל נצבע על ידו.

וע"ע בדרכי משה שהביא מהגמ' [דף קלט:] דמותר לתת חלמון של ביצה בתוך מסננת של חרדל למטרת השבחת הגוון של החרדל.

והנשמת אדם [כלל כד אות ג] האריך בזה, ובדבריו מבואר דיש חילוק בין אומן הצובע את המאכל כדי להשביחו בעיני הקונים, ובין אדם הצובע מאכל בביתו ע"י שמערב בו דבר מאכל אחר.

ומתוך דברי הפוסקים מתבאר שבענין צביעה באוכלין יש להבחין בין כמה אופנים שונים:

ביאורים והערות

9. הטעם דכתבו תוס' שפ"ר דלא ניח"ל אינו אסור מהתורה אלא מדרבנן, יש להסתפק אם הפטור הוא משום דהוי משאצל"ג, דכיון שלא איכפת לו אם המלאכה תיעשה הרי זו מלאכה שאינו צריך לה, או דהוי פטור בפני עצמו מחמת חסרון מלאכת מחשבת. ומדברי התוס' [דף קג. ד"ה לא] שהביאו מהגמ' סנהדרין [דף פד:] דהפטור במוציא קוץ במחט של יד הוא משום משאצל"ג, ולא אמרו בגמ' משום דהוי פ"ר דלא ניח"ל, מוכח דלפי תוס' הפטור הוא רק מדין משאצל"ג, ועיי"ש במהרש"א.

קנין הלכה

מראי מקומות

<u>המתכוין לצבוע באוכלין</u>

הבא ליתן יין אדום בין לבן על מנת ליתן בו גוון אדום כתב הפמ"ג שמותר, והמשנ"ב [ס"ק נו] הביא שבנשמת אדם [הנ"ל] כתוב שנכון להמנע מזה. 10 ❻

<u>אומן הנותן צבע מאכל באוכלין</u>

כתב הפמ"ג [א"א ס"ק כה] שאומן המייצר מאכלים ונותן בהם צבע מאכל או דבר מאכל שיש בו צבע כדי להשביח את המראה של האוכל, אסור לעשות כן בשבת, וכ"כ הנשמ"א [הנ"ל].❼

<u>סעיף כ</u>

בדין אכילת פירות צבועים מתבארים בב"י בשם השבלי הלקט, ובשו"ע ובשאר פוסקים ג' אופנים:

א] אם מכח הפירות נצבעים פניו וידיו אין בזה חשש, דאין דרך לצבוע פנים וידיים באופן זה, ולכן אין זה בגדר צביעה אלא לכלוך בעלמא. ועיין שעה"צ [סימן שג ס"ק סה] דהיתר זה נאמר אף לאשה, דאף שדרכה של אשה לצבוע את פניה היינו דוקא באופן שדרך צביעתה בכך, משא"כ באכילת תותים ופירות הצובעים שאין דרך צביעתה בכך.

ב] נחלקו הפוסקים במי שאכל פירות ונצבעו שפתיו וידיו אם מותר לקנחם במטפחת:

א. השו"ע הביא את שיטת היראים להזהר בזה משום דצובע את המטפחת וזה דבר שדרך לצובעה, ואף שצבע זה נחשב לקלקול ולא תיקון, מ"מ גם במקלקל יש איסור דרבנן.

ב. הד"מ [ס"ק ב] הביא בשם האגור דאין בזה חשש משום דהוי דרך לכלוך. וכ"כ השעה"צ [ס"ק סה] בשם הרדב"ז והחכם צבי שהובאו בחידושי רעק"א.

ביאורים והערות

10. <u>תוספת עיון</u>

השעה"צ [סימן שיח ס"ק סה] כתב לגבי נתינת תמצית תה במים, דבמקרה שהתמצית עדיין חמה ואין בה איסור בישול, טוב יותר שיערה את המים מכ"ר על התמצית, ולא יערה מכ"ר לכוס ריקה ואח"כ יתן במים את התמצית, לצאת בזה גם דעת החוששין לצביעה, וציין לספר יערות דבש. אמנם עיי"ש בשער הציון [ס"ק סד] דמבואר דמעיקר הדין ס"ל דאין צביעה באוכלין, ולכן כאשר התמצית צוננת ואסור לערות מכ"ר עליה הורה המשנ"ב ליתן את התמצית בכ"ש, ולא חשש בזה לצביעה באוכלין להצריכו לתת את התמצית בכלי שלישי ולערות עליה מכלי שני.

ובעיקר העצה של שינוי הסדר שהביא [ס"ק סה], יל"ע דמה התועלת בזה. סו"ס נצבעים המים מהתמצית, ועיין בקצות השלחן [סימן קמו ס"ח בדה"ש ס"ק יב] שהעיר בזה, וכתב בארחות שבת [פ"ז הערה ו] דאפשר דכיון שמן הדין אין כאן צביעה ורק משום חומרא דנראה כצובע החמיר המשנ"ב, לכן היקל בנותן את התמצית תחילה דאז לא מחזי כ"כ כצובע. ועיין ביאורים ומוספים 48.

ליקוט תשובות האחרונים

❻<u>נתינת חומר צובע באסלה</u>

בשמירת שבת כהלכתה [פכ"ג הערה מז] הובא מהגרש"ז זצ"ל שיזהר מלהשתמש בחומר כזה שהוא צובע את המים דאית ביה משום צובע, כיון שכוונתו לצבוע את המים, וכ"ז דוקא אם אפשר להשתמש בחיטוי שלא משנה את הצבע, אבל אם אין חיטוי כזה מותר להשתמש אם אמנם אינו מקפיד על סוג הצבע וכוונתו רק לחיטוי, אך עדיין אפשר דאסור משום מוליד ריח וכדברי המשנ"ב [בהל' נשיאת כפיים סימן קכח ס"ק כג], אך גם מסתבר כיון שטעם האיסור הוא שנראה כעושה דבר חדש, ויתכן דזה לא שייך כלל היכא שהמים נשפכים מיד לתוך האסלה, וצ"ע. ועיין ביאורים ומוספים 56.

❼<u>הוספת צבע מאכל</u>

בארחות שבת [פ"ז הערה ז] כתוב שנראה שגם לאדם שאינו אומן אסור ליתן צבע מאכל באוכלין, משום שבאופן זה הוי דרך צביעה גמורה, וה"ז כאומן הצובע אוכלין שיש בזה חשש מלאכה גמורה. ועיין ביאורים ומוספים 49.

קנין הלכה

מראי מקומות

<u>להלכה</u>: כתב המשנ"ב [ס"ק נט] דיש לסמוך על המקילים באופן שאינו יכול להזהר מזה.[11]

ג. אם האוכל נצבע מכח הפירות האלו, אין בזה חשש, משום שאין צביעה באוכלין.

ביאורים והערות

11. <u>תוספת עיון</u>

עיין גר"ז [קו"א סימן שב ס"ק א] דפשיטא לו דאף היראים שאסר, לא אסר אלא בסוג של בגד שרגילים לפעמים לצובעו, אבל לא בבגד שאינו עומד לצביעה בכלל, דבזה גם הוא מודה דלא חשיב צביעה אלא לכלוך. ועיין באבני נזר [או"ח סימן קעה] שהסכים לעיקר סברת הגר"ז, והראיה ממה שמותרת אשה ליתן מוך לנדתה ולא חששו משום צובע.

ולפי דברים אלו שבגד שאין רגילים לצובעו אין בו איסור, יש היתר מרווח לכל הדעות לשים תחבושת או איספלנית על גבי פצע או ממחטת נייר וכיוצ"ב, ורק בנתינת מטפחת כתב היראים להחמיר.

שאלות לחזרה

או"ח הלכות שבת סי' שיט – שכ

מיוסדות על טור וב"י, שו"ע ט"ז ומג"א, משנ"ב ביאוה"ל ושעה"צ

<u>סימן שיט סעיף א</u>

א. 1) מהן שיטות הראשונים והפוסקים בהיתר ברירה לאכלו "לאלתר"?
2) האם הכוונה לאלתר ממש או סמוך לסעודה או לצורך הסעודה הקרובה - בבורר אוכל מתוך פסולת, ובשני מיני אוכלים?

ב. 1) מה דין הבורר בשבת לצורך אותה סעודה וכוונתו שישתייר גם על לאחר הסעודה?
2) ומה הדין אם בירר לצורך אותה סעודה וממילא נשתייר?
3) ואם בירר לצורך אותה סעודה ואח"כ נמלך להשאירה לסעודה אחרת. האם חייב?

ג. 1) בדיעבד, אם בירר באופן שאסור לברור, האם מותר לאוכלו?
2) האם מותר לברור אוכל מתוך פסולת כשהפסולת מרובה מן האוכל, בשבת וביו"ט, ומה הטעם?

ד. 1) היו לפניו שני מיני אוכלים ובירר בנפה וכברה אותו המין שרוצה לאכול עתה, האם חייב?
2) ומה הדין כשבדעתו לאכול שניהם?

ה. 1) האם יש שיעור לאיסור ברירה?
2) ומה הדין אם בירר חצי שיעור בנפה וכברה או בקנון ותמחוי, ומה הטעם?

ו. האם מותר לברור - באופן המותר - לצורך אחרים, כשהוא אוכל עמהם וכשאינו אוכל עמהם, ומה הטעם?

ז. כשמפריד הירק מן העלין המעופשים, באיזה אופן יעשה, להסיר המעופשים או לברור העלים הטובים?

<u>סעיף ב</u>

ח. 1) הבורר אוכל מתוך פסולת בידו או בכלי, להניח לבו ביום, האם חייב, ומה הטעם?
2) הנוהגים להכין מאכל בצלים בחומץ לס"ג, האם נכון לעשותו לפני הסעודה או דוקא בערב שבת, ובאיזה אופן, ומה הטעם?

<u>סעיף ג</u>

ט. 1) כשיש לו שני מיני אוכלים ורוצה להניח שתיהם על לאחר זמן, האם מותר לברור מין אחד מחבירו?
2) כשיש לו שני מיני אוכלים ורוצה לאכול עכשיו מין אחד, האם צריך לברור דוקא אותו המין שרוצה לאכול עכשיו או שאין נפק"מ רק בורר אחד מאחד ואוכל, ומה הטעם?
3) בשני מיני אוכלים שאחד למטה ואחד למעלה, האם יש איסור ברירה כשמסלק העליונות כדי להגיע למה שלמטה או לא?

י. 1) בשני מיני אוכלים שהחתיכות גדולות וניכרות כל אחת בפני עצמה, האם יש בהם ברירה?
2) במין אחד כשבורר החתיכות הגדולות מתוך הקטנות או את הטובים מאלו שאינם טובים כ"כ, האם יש איסור ברירה?
3) ומה הדין בשני סוגים שבמין אחד, כגון: תפוחים חמוצים ומתוקים; בשר צלי ומבושל; חלקי עופות שונים וכדו'?

סעיף ד

יא. 1) האם יש היתר לברור פסולת מתוך אוכל בשעת האכילה דרך אכילה או אפי' קודם האכילה ממש כשמכינים האוכל, או שמותר רק אחר האכילה או באופן שמשליך עמו גם מהאוכל?
2) ואיזה לימוד זכות יש על הנוהגים כך?

יב. 1) העושה בשב"ק שחרית מאכל על סעודה שלישית; שקולף שומים ובצלים ומחתכן דק דק ונותן לתוך רוטב חם שהיד סולדת בו ובורר העצמות מן הבשר ומשליכן לחוץ, בכמה איסורים נכשל זה?
2) ואיך יעשה כדי שלא יכשל בשום איסור?

סעיף ו

יג. 1) מלילת שבלים כדי לפרק הדגן מתוכן, האם אסור מה"ת או מדרבנן?
2) והאם מותר למלול בשינוי, ואיזה שינוי, ומה הטעם?
3) כשנתפרק הדגן מן השבלים מערב שבת, האם מותר לקלפו, ומה הטעם?
4) ומה הדין לרכך תפוח קשה?

יד. 1) מה הדין להוציא קטניות או פולין - לחין או יבשין - מן השרביטין שלהם, כשבדעתו לאוכלם מיד וכשבדעתו לאוכלם לאחר זמן, ומה הטעם?
2) ומה הדין לפרק אגוזים מתוך קליפתן הירוקה, או לשבור הקליפה הקשה ולקלוף הקליפה הדקה שעל האגוז גופא?
3) לוזים ובטנים שנשתברו ועדיין הם בקליפתן, האם יש ליזהר לברור האוכל מתוך הפסולת או אפשר גם להיפך, ומה הטעם?

סעיף ז

טו. היו לו מלילות מערב שבת או שמלל מעט בשבת, האם מותר לו לנפותם באופנים דלהלן, ומה הטעם;
1) בקנון ותמחוי?
2) בשתי ידים?
3) מיד ליד?
4) בידו אחת?

סעיף ח

טז. 1) מה טעם האיסור להשרות כרשינין או תפו"א במים, או לשוף אותן ביד, כדי להסיר האבק והעפר שמעליהן? והאם יש בזה חיוב חטאת?
2) והאם מותר לתת הכרשינין לתוך כברה - בפס"ר שהפסולת נופלת וכשאינו פס"ר, ומה הטעם?

סעיף ט

יז. 1) מה טעם אסור ליתן בשבת שמרים למשמרת התלויה מערב שבת?
2) והאם מותר ליתן השמרים מערב שבת והיין יזוב בשבת?
3) והאם מותר לתת בשבת מים על גבי השמרים שמונחים שם מערב שבת?

סעיף י

יח. האם מותר לסנן בסודר או במשמרת: מים או יין [אדום או לבן], צלולים או עכורים [לגמרי או קצת] או שיש בהם קצת קמחין, ומה הטעם?

סעיף יב

יט. 1) האם מותר לסנן יין - צלולים או עכורים - בכפיפה מצרית?
2) מה הטעם שלא יגביה הכפיפה משולי הכלי טפח?
3) אם הגביה הכפיפה מערב שבת, האם מותר לשמר בשבת?
4) ומה הדין כשאוחז הכפיפה ביד אחת שלא על פני כל הכלי ושופך היין בידו השניה?

סעיף יג

כ. האם מותר ליתן על הכלי שמריקין לתוכו היין - קשין וקסמין, כשמהדקן וכשאינו מהדקן, בשבת או בערב שבת, ביין צלול או עכור, ומה הטעם?

סעיף יד

כא. 1) לערות יין מכלי לכלי כדי להפריד היין מן השמרים, האם יש בזה איסור ברירה?
2) ומה הדין כשנפסק הקילוח - כשבדעתו לשתותו מיד או לאחר זמן?
3) ומה הדין בזה כאשר הניח קיסמין בפי הכלי שמערה בתוכו?
4) ומה הדין לשפוך השומן מן הרוטב - כשרוצה לאכול הרוטב לאלתר או לאחר זמן, ומה הטעם?

סעיף טו

כב. 1) מה הדין לסנן חרדל בשבת ע״י מסננת, ומה הטעם?
2) אם נתן חרדל למסננת מערב שבת, האם מותר ליתן שם ביצה שע״י המסננת מפרידין החלמון מהחלבון - כשאינו עומד לאכילה, ומה הטעם?
3) ומה הדין כשמסנן כדי לאכול החלמון, ומה הטעם?

כג. 1) מה הדין להפריד החלמון מהחלבון ע״י כלי - כדי לשתותו?
2) מה הדין ליקח החלמון בידו?
3) ומה הדין להפריד החלמון מהחלבון ע״י עירוי מקליפה לקליפה?

סעיף טז

כד. הרוצה לשתות מים או יין או שאר משקין שיש בהם תולעים ע״י מפה בפי הצלוחית;
1) משום איזה איסורים יש לחשוש בזה?
2) על מה חוששין ועל מה אין חוששין, ומה הטעם?

כה. זבוב שנפל למשקה, האם מותר להוציאו ביד או בכלי?

סעיף יז

כו. שומן הצף על פני החלב;
1) באלו אופנים אפשר להסיר השומן?
2) ומה הדין כשאינו רוצה לאכלו בשבת?
3) ומה הדין כשחושש שיתקלקל, ומה הטעם?

כז. האם יש איסור זורה;
א) בשופך מים מועטין מצלוחית דרך החלון והרוח מפזר הטיפות.
ב) הרוקק ברוח והרוח מפזר הרוק. ומה הטעם?

סימן שכ סעיף א

כח. 1) זיתים וענבים, תותים ורימונים, האם מותר לסחטן בשבת - מה״ת או מדרבנן, ומה הטעם?
2) אם יצאו מעצמן, מותרים או אסורים?

כט. מהן שיטות הראשונים והפוסקים לגבי פירות העומדים לאכילה בכל מקום ואצל כל אחד, האם מותר לסחטן בשבת, ומה הטעם;
1) כשסוחט כדי למתק הפרי?
2) כשסוחט לשם משקה?
3) כשסוחט לטבל בו המאכל?

ל. 1) פרי שבמקום אחד נהגו לסחוט אותו למשקה, האם מותר לסחוט אותו למשקה באותו מקום או בשאר מקומות - כשמוליכין את המשקה ממקום למקום או כשאין מוליכין אותו?
2) באופן שאלו היה פרי זה בשאר מקומות לא היו סוחטין אותו - האם בטלה דעתם או לא - במקומם ובשאר המקומות?

לא. מהן דעות הפוסקים לענין סחיטת אגסים ותפוחים - חיים או מבושלים, ומה הטעם?

לב. מציצה בפה מן הענבים או משאר דברים או יניקה בפה מן הבהמה, האם אסור או מותר, ומה הטעם?

סעיף ב

לג. 1) ענבים שנתרסקו מערב שבת - ונידוכו היטב או שמחוסרין דיכה - האם מותר לסחטן בידים בשבת?
2) ומה דין היין היוצא מהן?

לד. מה דין יין הזב מענבים בשבת ומתערב ביין שבגיגית;
1) כשהענבים מונחים בתוך הגיגית?
2) כשמונחים בפני עצמן והיין זב במדרון לתוך הגיגית, ומה הטעם?

סעיף ד

לה. 1) האם מותר לסחוט אשכול ענבים לתוך קדירה או לתוך קערה שיש בהם תבשיל או לתוך כלי שיש בו משקה, ומה הטעם?
2) ומה הדין אם אין בהם משקה ודעתו ליתנו אח"כ לתבשיל, האם מותר או אסור או חייב?

סעיף ה

לו. מהן שיטות הראשונים והפוסקים ואיך נקטינן להלכה בדין סחיטת בוסר לתוך האוכל, על לאלתר או על לאחר זמן [משום סחיטה ומשום בורר], ומה הטעם?

סעיף ו

לז. האם מותר לסחוט לימונים, ומה הטעם;
1) לטבל בו אוכל?
2) לצורך משקה?
3) לתוך משקה?
4) לתוך מאכל?
5) על גבי צוקער?

סעיף ז

לח. 1) מה הדין לסחוט כבשים ושלקות לגופן או למימיהן - לתוך קערה שאין בו אוכל או לתוך קדירה שיש בו אוכל?
2) ומאי שנא משאר פירות?
3) והאם מותר לסחוט אטריות מהשומן שלהם, ומה הטעם?

סעיף ט-יד

לט. סכם מילתא בטעמא מה שלמדנו בדיני שלג וברד;
1) האם מותר לרסקם כדי שיזובו מימיהם?
2) האם מותר לחתוך חתיכה מהשלג?
3) האם מותר לרסקם בידים לתוך הכוס או ליתנם לתוך הכוס שימוחו מאליהם?
4) האם מותר לשבר הקרח כדי ליטול מים מתחתיו?
5) ומה הדין לשבר הקרח בנהר ובאר?
6) האם מותר ליטול ידים במים שיש בהם שלג או ברד?
7) האם מותר לדרוס שלג ברגלים?
8) האם מותר להטיל מי רגלים בשלג?

סעיף יז

מ. האם מותר לקנח בספוג לח או יבש, כשיש בו בית אחיזה או אין בו בית אחיזה, ומה הטעם?

מא. 1) מהו גדר איסור סחיטה, משום מלבן או משום דש?

2) ולפי״ז באר מילתא בטעמא האם מותר לסתום נקב בדופן חבית של מים או של יין בפקק של פשתן כשהברזא ארוכה ואין ידו מגעת לפשתן, כשניחא ליה במשקה היוצא או כשלא ניחא ליה?

מב. נשפך שכר או מים או יין לבן על המפה שעל השלחן בשבת, האם מותר לשאוב אותו בכף או לגורדו בסכין בכח או שלא בכח, ומה הטעם?

<u>סעיף יט-כ</u>

מג. 1) האם יש צביעה באוכלין, כגון, ליתן כרכום בתבשיל?
2) האם מותר ליגע בידים צבועות מאוכל - בבגדיו או במפה, ומה הטעם?

שאלות הנוגעות למעשה
או"ח הלכות שבת סי' שיט - שכ
מיוסדות על טור וב"י, שו"ע ט"ז ומג"א, משנ"ב ביאוה"ל ושעה"צ

סימן שי"ט

א. דגים או בשר שמעורב בהם עצמות,

1) האם מותר להוציא רק חלק מהעצמות והשאר ישאר.
2) והאם מותר להוציא רק חלק מגרעיני האבטיח וישאר קצת שלא יקשה עליו כ"כ האכילה.
3) וכן מעדני חלב וכדו' שהצטבר מים מעליהם, וכן שמן שמעל הסרדינים, או מעל הטונה, האם מותר לשפוך את מה שמעליהם, והאם יועיל שישאיר קצת.
4) וכן האם מותר לשפוך את המים מהאטריות וכדו' כשכולו מכוסה או שמכוסה קצת.
5) ובכל הנ"ל, האם מותר לשפוך את המים המעורבים עמו ממש.
6) והאם מותר לשפוך את המים שהמלפפון חמוץ נמצא בתוכם. וכן לשפוך את המים שהתבשלו בהם הביצים.
7) וכן מרק שנמצא בתוכו חתיכות בשר וניכרים, או מונחים עמוק ואינם נראים לעין, האם מותר לשפוך את המרק כדי לאכול את הבשר.
8) וכן חתיכות קרח שבכוס או בכד, האם יכול אחרי שהמים התקררו להוציאם לשמור לכוס אחרת.
9) וכן כשמקבל בצלחת כמה מאכלים ביחד כגון כמה מיני בשר וקוגל וירקות וכדו', ומונחים אחד ע"י השני, האם מותר להעביר לצלחת אחרת את המין שאינו אוהב, או אפילו מפני שחפץ קודם לאכול מין אחד ואח"כ את השני.
10) וכן ספרים העומדים אחד ע"י השני מסודרים ולא ניכר מבחוץ מה כל אחד, האם מותר לו להוציא משם ספר להכין לאחרי הסעודה.

11) והאם מותר בסיום הסעודה כשיש הרבה דברים על השולחן להוריד את הסכו"ם המפוזר בשולחן שלא יזרק.
12) ומה יעשה אם רק אחרי שכבר גלגלו את השקית עם כל הלכלוך רואה בתוכה סכו"ם.

[גדרי מערופת, סי"ד, מ"ב סק"ג, כשמעורב ממש ומקולקל ממיר, משב"ז סק"י, גר"ז סי"ט, ביה"ל ד"ה לאכול מיד, מגל"ט סק"ו, וסקי"ב, ביה"ל סימן ש"מ ד"ה ומלקט, משפ"כ כשאחד מונח על השני שמומר כשמינו מסיר כולו].

ב. ענבים שמעורבים עם העלים שלהם וכן עם ענבים רקובים וכדו'.

1) כיצד יוכל לאכול אותם בשבת.
2) אם העלים מכסים את הענבים האם יכול להסירם, וכן עלי חסה שהעליונים רקובים, האיך מותר לו להגיע לאלו שראויים לאכילה.
3) וכן אפרסק שחלקו רקוב האם אפשר לחתוך אותו במקום הרקוב ממש, או קצת מעל, או קצת מתחת.
4) והאם יש חילוק אם יחזיק את החלק השני בידו.
5) וכן חלה שהתחתית שלה חרוכה, האם יכול לחתוך אותה באותו מקום.
6) וכן אם מרח גבינה על פרוסת חלה, והילד אינו מוכן לאכול אותו, האם יכול לגרד את הגבינה.
7) וכן עוגה שמרוח עליה שכבה של שוקולד או קרם כדו' שלא אוהב אותו, האם יכול להסירו.
8) וכן האם אפשר להוריד את הנייר המודבק לחלה, או את השומשום שעל החלה כשלא רוצה לאכול אותו.
9) גזר שמונח מעל הדג, וכן זית שמונח ע"ג הביצה לקישוט, וכן דובדבן ע"ג עוגה, האם מותר למי שלא רוצה לאכול אותו להסירו.

[כנ"ל שאלה קודמת. ותלוי בהיתר של קולף האם רק כי דרכו בכך, משב"ז סק"ג, ביה"ל ד"ה מן, מאמר מרדכי סק"ג, ביה"ל ד"ה חייב, רמ"ח סוף סימן שכ"ח, שעה"ל שם סקל"ט, וכשבידו מהל"ד סק"ד, ומזו"ח סימן נ"ד סק"ח, וסק"ה, ובמרומז ע"פ הביה"ל ד"ה לאכול מיד, יש לעיין האם נחשב למערופת שכבות או שלהיפך נחשב למקולקל].

ג. ליל הסדר שחל להיות בשבת.

1) האם מותר להכין את המאכלים ולמיינם לפני תחלת הסדר.
2) והאם יש חילוק בזה בין אם ממיין את המאכלים מתוך עצמות קליפות וכדו' או שרק ממיין את מיני המאכלים כל אחד לעצמו.

3) והאם מותר לאשה אחרי סעודת שבת לחלק ולמיין ולהכין שיהיה מוכן עבור כל אחד מבני הבית אחה"צ סוגי ומיני הפירות העוגיות והממתקים שהוא חפץ מוכן במקום נפרד.
[גדר לגלגל והמס ג' מינים שונה, מג"מ סק"ו, תו"ם סק"מ, מ"ב סקט"ז, ביה"ל ד"ה שבירר, תהל"ד].

ד. מלצר יחיד שהוזמן לאירוע גדול.

1) ממתי יכול להתחיל להכין ולמיין את המאכלים.
2) וממתי מותר לו לערוך את השולחן.
3) וכן אשה שרוצה ללכת לקידוש וכדו', האם יכולה קודם לערוך את השולחן, כדי שכשיחזרו מהקידוש הכל יהיה מוכן.
4) והאם יש חילוק לכמה זמן תלך.
5) וכן כשהבעל לפעמים נשאר אחרי התפלה ללמוד או לשמיעת שיעור, ולפעמים חוזר מיד ממתי יכולה להכין את המאכלים ולמיינם.
6) ואם הכינו מוקדם מידי האם מותר לאכול.
7) וכשלחוץ בזמן האם יכול לבקש ממלצר גוי שיכין.
[ס"מ, ביה"ל ד"ה וכל, מ"ב סימן תרי"מ סק"ט, שעה"י שם, ביה"ל הנזכר, שם"מ מ'].

ה. מגיע לבית הכנסת ללמוד כמה שעות.

1) האם יכול להוציא מבין ערימות הספרים את כל הספרים הדרושים לו לכל משך זמן הלימוד.
2) וכשמגיע לתפילה האם יכול למיין ולהכין לעצמו ספר כדי שיוכל ללמוד מיד אחרי התפילה.
3) וכן אשה שמלבישה את ילדיה בזה אחר זה, האם מותר לה להוציא מהערימות את הבגדים של כל אותם ילדים ביחד.
4) וכן כשאוכלים כמה משפחות בנפרד במקום אירוח, ממתי יכול המלצר לערוך את שולחנות.
[כנ"ל שמלה ד'].

ו. כמה חתיכות מיני בשר המונחים צמוד אחד לשני וניכרים כל אחד בפני עצמו.

1) האם יכול להוציא את המין שלא רוצה.
2) והאם יש חילוק מה הגודל שלהם.
3) וכן סכו"ם המונח על השולחן ובצמוד אליו יש קליפות של פירות וכדו' וכל אחד ניכר בפני עצמו האם מותר להוציא את הסכו"ם ולהניחו בכיור.
[רמ"מ ס"ג, תהל"ד סק"ח, שביתת השבת בורר סי"מ, ערוה"ש ס"ט, וסי"ז, ביה"ל ד"ה לאכול].

ז. שמחה וכדו' רוצה להביא לשולחן כמה מיני דגים שונים או בשר וכדו' שהתבשלו בכמה סירים.

1) האם מותר לו להניח הכל בתוך אותה צלחת, ואח"כ בשולחן להסיר ממנה את המינים שהאורחים לא ירצו.
2) וכן אם יש לו כמות גדולה של סכו"ם שנמצא במגירה בצורה מסודרת, האם יכול להכניס הכל ביחד בתוך קערה כדי להביאם בקלות לשולחן וכשיגיע לשולחן להסיר ממנו את הקטנים שלא אמור להשתמש בהם.
[שבה"ש סקכ"ה].

ח. בבית הכנסת שהמעילים והחליפות של כמה אנשים מעורבים, ויודע היכן מונח שלו,

1) האם מותר לו להסיר את של כולם כדי להגיע לשלו.
2) אם אינו יודע היכן שלו, האם יכול להוריד את של כולם זה אחר זה כדי למצוא את שלו.
3) והאם יש חילוק בין אם לובש את זה מיד, או שרק מחפשו כדי לתלות במקומו.
4) והאם יש חילוק בין אם רוצה גם את אחד מהבגדים העליונים כדי להניחו בארון.
5) וכן ערימה של בגדים מעורבים, שרואה את הבגד שחפץ בו כדי להניחו במקומו, והוא הבגד העליון, האם מותר לקחתו ולהניחו בארון.
6) וכן כשיש לו כמה מאכלים במקרר אחד מעל השני, האם יכול להזיז אותם ולהסירם כדי להגיע למאכל שחפץ בו.
7) וכן כשיש ערימה של ספרים וצריך להגיע לספר תחתון, או שבאמצע הערימה, האם יכול להוריד לצורך כך את העליונים.

8) והאם יש חילוק בין אם רואה את הספר, או שרק יודע שמונח בערימה זו, או שלא בטוח שנמצא באותה ערימה.
9) וכן כשיש לו ארגז עם משחקים, האם יכול להוציא את כל המשחקים כשיודע, או משער, שהמשחק שמחפש נמצא למטה.
10) והאם יכול להוציא כדי להכין לילדים שיהיה להם לשחק בזה מאוחר יותר.
[מ"ב סקט"ו, ביה"ל ד"ה לאכול מיד, שביתת השבת, ותלוי בביאור טעמו של הביה"ל שממיר].

ט. סלסלה או צלחת שיש בה קליפות ואוכל.

1) האם יכול להפוך את הסלסלה כדי שהכל יתפזר.
2) וכן ארגז עם משחקים שהילדים רוצים אחד מהם המעורב עמוק, האם מותר להפוך את הארגז שהכל יתפזר רחוק יותר.
3) וכן כשרוצה לערוך את השולחן מוקדם האם יכול להפוך את הקערה עם כל הסכו"ם בצורה שיתפזר, ויוכל לקחת מה שרוצה כדי לערוך.
4) והאם יהיה מותר בכה"ג גם לקחת את המשחקים או הסכו"ם הלא רצויים.
5) וכן ערימת ספרים שהצד של הכריכה שלהם מונחת לכיוון הארון, האם מותר לסובב אותם כדי שיהיה ניכר כל ספר.
[ממי מוגדר לביטול מעורפת, והאם ביטול המעורפת מוגדר לבורר].

י. זבוב שנפל לכוס.

1) האם מותר לנשוף בפיו שיפול החוצה.
2) אם הכוס אינה מלאה, האם יכול לנשוף כדי שיזוז לצד.
3) וכן האם מותר להטות את הכלי לצידו כדי שהחרק ידבק לדפנות הכלי.
4) והאם יכול לאחוז הכוס בידו ולהכניס כף תחתיו ואח"כ ימשוך את הכוס לכיוון למטה.
5) והאם יכול להוציאו עם קצת מהמשקה.
6) והאם יש חילוק בין זבוב אחד לכמה זבובים, והאם יש חילוק בין אם הזבוב צף למעלה או שקע למטה.
7) וכן מה הדין בשערה אחת או כמה הנמצאים במרק.
8) וכן אם סחט לימון לתוך סלט ירקות, נתערבו שם כמה גרעינים האם יכול להוציא אותם עם קצת מהירקות.
9) וכן כוס סוכר וכדו' שנתערבו בו כמה גרעיני לימון וכדו', האם יכול להוציאם עם מקצת מהסוכר.
10) וכן כמה קליפות ביצים קטנים המעורבים בתוך הכבד, האם יכול להוציא עם קצת מהכבד.
11) והאם יכול לחלק את הכבד לחצי, ואת החלק שבו הקליפות לשמור למחר.
[מ"ב סקס"ג וסקס"ד, ביה"ל ד"ה אלא, מזו"א סימן כ"ג ד"ה ולענין גרוע, סידור הגר"ז, שביתת השבת סקכ"ד, וממילא מפסר שמפסד כלוקח כדי לשמות שמופסר גם בכוס, שביתת השבת זורח בב"ר י"ג, והאם ההיתר של הטו"ז הוא בכל דבר או רק כשמפסר בשם מעורפת ביחס לשאר. מזו"א כ"ג, מ"ב סקס"ג, וסימן תק"ד סק"כ, שו"ע הגר"ז סכ"ד- כ"ה].

יא. בשר מעורב עם עצמות.

1) האם מותר להוציא את העצמות ולתת את זה לחתולים.
2) וכן כשלא רוצה מין מסויים מהמאכלים הנמצאים הצלחת שלו, האם יכול להוציא ולתת לאדם אחר, כשכל כונתו להתפטר מזה.
3) והאם יוכל להוציא עצם מהדג ויחצוץ בה שיניו, או להוציא את קליפת התפוז המעורב בסלט פירות ויאכל את הלבן הפנימי שבה.
4) וכן להוריד את הקרום מחלב ולתת אותו לאחר שמוכן לאכול אותו.
[משב"ז סק"ב, ביה"ל ד"ה מייב, וד"ה ממוך, מ"ב סק"מ, וסקמ"ב, דעת מורה מחלת הסימן ד"ה אוכל, כה"ח סקנ"ט].

יב. בקבוקים וכמה סוגי משקאות המונחים ומעורבים ביחד.

1) האם יכול להוציא מהם כמה להכניס למקרר כדי שאח"כ בסעודה יהיה קר.
2) וכן להיפך חלה שמעורבת בפריזר ביחד עם מאכלים אחרים, האם מותר להוציאה כמה שעות לפני הסעודה כדי שתספיק להפשיר, וכן להוציא שניצל או קוגל יבש קר בשיעור זמן כזה שיספיק לחממו.
3) ומה הדין בזה בשבע ברכות וכדו' שיקח זמן רב, אם כבר התחילה הסעודה, האם יכול להוציא את המנה אחרונה שמעורבת בתוך דברים אחרים כדי שיספיק להפשיר.

4) וכן האם מותר להוציא מתוך מגירה של ירקות מין מסויים, כדי לתת לשכן שאמור לאכול את זה רק מאוחר יותר.
5) וכן כשהולכים לאכול במקום אחר, האם מותר לפני שהולכים להוציא מתוך הכביסה המעורבת סינר או חיתול כדי שיהיה לילד בזמן ומקום הסעודה.
6) וכן להוציא ממתק מסויים מתוך כמה מיני ממתקים מעורבים כי לשלוח לילד הביתה.
7) וכן מי שאוכל במקום אחר רוצה בסיום הסעודה לקחת מתוך תערובת של מיני המאכלים שנשארו כמה מאכלים הביתה כדי שיהיה לו לאכול בבית.
8) והאם מותר לברור סכו"ם או מפה וכדו' כדי לערוך את השולחן לפני שהולכים לתפלה.
9) וכן כוסיות קטנות הנמצאות בכיור מעורבת עם צלחות גדולות וכלים, וחושש שהכוסיות ישברו, האם מותר לו להוציאם ולהניחם בחוץ.
10) וכן אם צריך רק מין אחד מהצלחות לסעודה, האם מותר לו להוציאם ולהדיחם מוקדם כדי שיספיקו להתייבש עד הסעודה.
[הסמ"ק סוף מיידי שהוא לפ"ז שימוש מיידי נמצא למעלה].

יג. אפרסקים, מלפפונים, עגבניות, האם מותר להדיחם.

1) כשיש עליהם לכלוך, 2) כשיש עליהם שיירי ריסוס, 3) כשנפלו לתוך סיר עם אוכל, 4) כשנפלו לתוך הפח.
5) שנפלו לתוך כוס חלב, או מרק בשרי.
2) והאם מותר להחזיק אשכול ענבים מתחת לברז כדי להדיחו.
3) וכן סוכריה שנפלה על הארץ, או לתוך החול האם מותר לרוחצה.
[מ"ב סקכ"ט, וסקל"ד].

יד. קערה או צלחת מרכזית וכדו' שמונח בה.

1) תפוחים מתוקים וחמוצים, 2) דגים מבושלים ומטוגנים, או כמה מיני דגים כגון כסיף קרפיון וכדו', 3) ואו שני מיני עוגה השונים בצורה, או בטעם, 4) או כמה מיני חתיכות בשר כגון שניצל, אפוי, מבושל, מטוגן. 4) או שכולם מבושלים אלא שהחלקים שלהם שונים מכמה חלקי העוף, או בשר ועוף, האם מותר לו להוריד את מה שלא רוצה לאכול.
2) וכן קערה שמעורבים בה סכו"ם כגון מזלג גדול וקטן, כשיש לו נפק"מ עם מה לאכול או שאין לו נפק"מ.
3) וכן כמה מיני תרופות המונחים בתערובת, האם מותר להוציא את מה שלא מעונין, וכן לעצמו את הכדורים שצריך אותם מאוחר יותר.
4) וכן כשיש לו חולצה לשבת ויום חול שיש להם קצת שוני, וכן מכנסיים שרק הצבע שונה קצת, האם יכול לחפש ביניהם למצוא את של שבת,
5) וכן משחקים העשוים מאותו סוג בגדלים, שונים או בצבעים שונים, או בצורות שונות, האם יכולים למיין אותם.
6) וכן סכו"ם מאותו סוג אלא שונים בגודלם האם מותר למיינם.
7) וכן ביצים או מלפפונים או כל פרי או ירק אחר שיש בהם כמה גדלים האם יכול למיינם
8) והאם יש חילוק בין אם יש משמעות ומשנה לו השוני לשימוש.
[גדרי מין אחד, מ"ב סקי"ה, וסקי"ט, ס"ג, ט"ז סקי"ב, משב"ז שם, מגל"ט סק"ז, מג"א סקט"ו, ט"ז סקי"ב, מ"ב סקט"ו, וסקנ"ח, ביה"ל ד"ה למכול מיד, מז"א נ"ד סק"ג].

טו. מצות שלימות ושבורות המונחות בקופסא.

1) האם יכול להוציא את השלימות כדי לשמור אותם ללחם משנה.
2) וכן האם מותר לחפש עד שימצא את השלימות,
3) והאם יש חילוק בין אם צריך אותם לסעודה זו או אחרת, או כשיש לו הרבה שלימות במקומות אחרים.
4) וכן כשבליל שבת רוצה רק חלקי העוף הקטנים, וכן רק ביצים קטנות, ואת הגדולות רוצה להשאיר לבוקר, האם מותר לו לחלק ולמיין ביניהם.
5) וכן האם מותר בליל שבת להוציא את החלות הטריות יותר לשמור לבוקר, ואת הישנים לאכול בליל שבת.
6) וכן אבוקדו, אפרסק וכדו' שחלק מהם רכים וחלק קשים, האם מותר להוציא את הקשים,
7) והאם מותר להכין לסעודה בצלחות נפרדות את החלמונים והחלבונים, וכן להפריד את עור הבשר מעל הבשר.

8) והאם יש חילוק בכל אלו בין אם לא אוהב את זה או שרק מעדיף לקחת את השני, או משום כל צורך כגון כשצריך שלימות וכדו'.
[גדרי מין אחד, אע"פ שק"ט, ושק"ט, ס"ג, ט"ז שק"ב, משב"ז שס, וגל"ט שק"ז, מג"א שקט"ז, ט"ז שק"ב, מ"ב שקט"ו, ושקנ"ח, ביה"ל ד"ה לאכול מיד, מזו"א נ"ד שק"ג].

טז. חלק מהילדים רוצים רק מרק צלול, וחלק רוצים רק את הירקות.
האם יכול בתחלת הסעודה להוציא מהסיר עם מצקת מחוררת את הירקות לצלחת אחת ואת המרק והעביר לצלחת אחרת.
[ג' מיוס לאלמר בכלי, ס"א ביה"ל ד"ה הבורר].

יז. מלחיה שהוכנס לתוכה גם גרגירי אורז.

1) האם מותר להשתמש בה.
2) והאם מותר להוציא שקית של תה מתוך התה.
3) והאם מותר לשפוך תמצית תה מתוך תיון שיש ביציאה נקבים.
4) וכן שתיה שמעורב בה גם גרגירי הפרי, האם מותר לשפוך אותה דרך החורים של הכלי.
5) ומה הדין אם אין בה אורז אבל יש בה גושי מלח.
6) וכן כוס קפה שבתחתית שלה שקע עיקר הקפה הגושי, האם מותר לערות את הקפה לכוס אחר.
7) והאם מותר בכלל להעמיד את הכוס קפה עד שהגושי ישקע למטה.
[סי"ד, מ"ב שקנ"ה שעה"ל שקמ"ד, מ"ב שקנ"ח, שעה"ל שקמ"ט, שציתת השצת שקמ"ט, מזו"א נ"ג ד"ה מן המאור וגמר].

יח. בשר הנמצא בסיר ביחד עם מרק ואינו נראה לעין.

1) כשרוצה רק את הבשר, האם מותר לו להוציא אותו עם מזלג.
2) והאם מותר להיפך להכניס מצקת ולראות שיכנס לתוכו רק מרק צלול.
3) והאם מותר להוציא מהסיר את הירקות או הבשר עם מצקת מחוררת.
4) וכן כשמוציא בכף האם מותר לו לקרב את הכף לדופן הכלי כדי שיצא ממנו כל המרק שבתוכו.
5) והאם יכול להצמיד את היד שלו עצמו לדופן הכלי כדי שישאר לו רק הבשר בלי מרק.
6) וכן האם מותר לפרק את הבשר מהעצם ע"י מזלג או סכין.
7) וכן האם מותר לקלף פירות באמצעות סכין או מקלף.
8) והאם מותר להוריד עם כף את הקרום שמעל הפודינג, או את השמנת שמעל החלב ולאכלו מיד.
9) והאם מותר לתת לילדים מרק עם ירקות וכדו' בתוך צלחת עם קש שודאי רק המרק יעבור דרכו.
[ממי נמשב לכלי וממי ליד, מ"ב שק"ל, וביה"ל ד"ה אע"פ, מ"ב שקס"ב, ושקס"ו, שעה"ל שקנ"ח, ושקנ"ט].

יט. שמחה וכדו' ישנם הרבה בקבוקים חלקם ריקם.

1) האם מותר להורידם מהשולחן.
2) וכן בשלום זכר וכדו' האם מותר להוריד את הצלחות או הכוסות המלוכלכות, כשיש הרבה נקיים על השולחן.
3) וכן אם נשאר לו על השולחן הרבה מיני עוגות, או צלחת מרכזית עם הרבה מיני בשר ועוף, האם יכול אחרי הסעודה להחזיר כל אחד לסיר ותבנית שלו.
4) וכן אם נשאר לו הרבה חצאי בקבוקי שתיה, האם יכול לקחת כל אחד ממקומו ולשפוך כל אחד לתוך המין שלו.
5) והאם יש חילוק בין אם כמה מאותו מין עוגה מונחים אחד ע"י השני, או שבין כל חתיכה וחתיכה יש חתיכה מהמין השני.
6) וכן האם יש חילוק אם לא נוגעים אחד בשני אלא נמצאים אחד קרוב לשני.
[גדרי מערוצת, ס"ג רמ"ח, וגל"ט שקי"ח, וסוף הביה"ל ד"ה לאכול מיד, מ"ב שקט"ו].

כ. מורידים כלים או מהמאכלים הנמצאים על השולחן, וכן כשמוציאים כלים מהכיור להדיחם.

1) האם יש להקפיד שלא יקח מכל מין בפני עצמו.
2) במידה ויצא לו הכל ממין מסויים האם יכול אח"כ להניחם במקום המיועד להם.
3) והאם מותר לכתחילה להוריד בכונה כל מין בפני עצמו כשאין לו חילוק איזה סוג יגיע לידו, וכל המטרה רק

שיהיה כל מין בנפרד.
4) וכן כשרוצים לסדר את כל המשחקים המפוזרים על הריצפה, האם יכול להחזיר כל סוג שמרים למקומו.
5) וכן כשאוסף את הספרים בבית הכנסת אחרי התפלה האם מותר להחזיר למקום ספרים שלא ניכר עליהם מבחוץ מה הם.
6) ואם מוציא סתם כלים מהכיור להדיחם ואין לו כל חילוק אפילו שיצא מין מסויים, ויש בידו מין מסויים, האם מותר לו להניחו במקום המיועד רק לו.
[ס"ג ניה"ל ד"ה היו, שעה"ל סק"ה, ומפסר שכמן נמ תשיב כלל לפעולת בורר, וכשכוונתו לבבר נמ מהני מינו מקפיד מה מבבר, מ"ב סקט"ו].

כא. מקומות שיש חול במים.

1) האם מותר להשתמש במסננת על הברז.
2) ומה הדין במקומות שיש תולעים במים.
3) והאם יש חילוק בין אם זה ודאי או ספק.
4) וכשלפני שבת כבר הצטבר במסננת חול ולכלוך, האם מותר להמשיך להשתמש בה בשבת.
5) והאם מותר בפסח להניח על הברז מסננת.
6) והאם יש הבדל בכל הנ"ל אם שותה בכוס או ישר לפיו.
7) והאם מותר לשפוך שיירי מאכלים לכיור שיש בו מסננת, וכן לתוך משולש שבכיור.
[ס"י, ופקט"ז, מזו"מ נ"ג ד"ה ופס, וד"ה ומשום, וד"ה ולענין].

כב. שזיף משמש וכדו' שרוצה לבדוק אותם מתולעים.

1) האם יכול להוציא את הגרעין.
2) ומה יעשה כשמצא תולעת קטנה או גדולה
3) וכן תפוח וכדו' שחתך אותו לכמה חתיכות האם יכול לחתוך החוצה את החלק שבו עם הגרעינים.
4) והאם מותר לנער אבטיח מהגרעינים שמעליו.
5) והאם יכול לקפל את השזיף שהגרעין יפול ממנו.
6) וכיצד יסיר את הגבעות מהעגבניה
7) וכן בשר המעורב עם עצמות, האם יכול להוציא ממש לפני שמכניס לפיו.
8) והאם מפיו יכול להוציא כשעדיין מעורב עם הבשר.
9) וכשעדיין בתוך הצלחת האם יכול להחזיק ביד אחד את העצם ולמשוך ממנו את הבשר, ולקפל את השזיף שהגרעין יפול.
[מ"ב סימן שכ"ו סקפ"ד, שעה"ל שם סקל"ט, מזו"מ נ"ד סק"ו, וסק"ה].

כג. מפה עם שיירי חלה.

1) האם מותר לנערה לחצר, או לפח.
2) וכן מכשיר אדים קרים, האם מותר להוסיף בו מים בשבת.
3) והאם מותר לפזר מטהר אויר או ספריי נגד יתושים באויר.
4) והאם יש חילוק בין אם התרסיס מיוצר מפרחים או מחומר כימי.
5) וכן בטנים מקולפים המעורבים עם הקליפה הדקה שלהם, האם מותר לנפוח שהקליפה תעוף.
[סי"ז, רמ"ו, ניה"ל ד"ה מפזר, שו"ע הרב, מג"ו סימן תמ"ו, שביתת השבת זורה בב"ר ה-ו].

סימן ש"כ

א. בזמנינו.

1) האם מותר לסחוט עגבניה כדי לתת את המיץ לילד.
2) והאם מותר למצוץ את העגבניה כשהיא מחוץ לפה.
3) וכן להטביל את החלה ביין ולמצוץ אותה.
4) והאם מותר להכניס קוביות סוכר לתוך קפה או תה ולהוציאן ולמצוץ אותן.

5) והאם יש חילוק בין אם מכניס לתוך פיו או מוצץ בחוץ.
6) והאם מותר להכניס ענבים או חתיכת אשכולית לפיו למצוץ אותו ולפלוט חזרה את הפרי עצמו,
[ס"כ ס"ח, ביה"ל ד"ה ונמקוס, שו"ע הרכ ס"ג].

ב. קוגל או קציצה שספוג בה שמן.

1) האם יכול לסחוט אותה.
2) וכן האם מותר לסחוט את הטונה מהשמן.
3) והאם יש חילוק בין אם סוחט אותו לכיור, או שסוחט אותו לתוך צלחת וחושב משם להשליכו לכיור.
4) והאם שונה כשסוחט אותו לתוך צלחת כדי שיוכל גם להטביל בה את הלחם, או שסוחט אותו ישר מעל פרוסת חלה.
5) והאם יש חילוק בין אם לוחץ על הקוגל ביד, או לוחץ במכסה של כלי או צלחת וכדו'.
6) וכן האם יש חילוק בין אם חושב לאכול את השמן מיידי או לאחר זמן.
[ס"ז, מ"ב סק"ל, ביה"ל שם ד"ה ולר"ח, ס"ד, תהל"ד סק"ח למתק הפרי ושומה מימיו, משב"ז סק"ו דכשמימו מין מחד הוה טורח].

ג. האם מותר לסחוט לימון לסוכר.

1) כדי לערבו בתה, או כדי לאכלו כך.
2) וכן האם מותר לחתוך לימון מעל כוס תה כדי שהמיץ היוצא בחיתוך יפול לתוכו.
3) והאם מותר להכניס לימון לתוך כוס תה, כדי שיסחט המיץ ממנו ואח"כ יוציאו.
4) והאם מותר ללחוץ עליו בכף בשעה שנמצא בתוך התה.
5) וכן לסחוט אותו לדבש כדי לאכלו כך.
6) והאם מותר לסחוט אותו לתוך סלט ירקות.
7) והאם יש חילוק בין אם יש גם שמן ומים בסלט.
[ס"ו, מ"ב סקכ"ב, ביה"ל ד"ה לסמוט, גר"ז ס"י, מ"ב סוסקי"ד, מזו"ח סימן נ"ב סקי"ט ד"ה וגרמה, מ"ב סק"ל, וביה"ל ד"ה ולר"ח, מזו"ח נ"ו סק"ח].

ד. חתך אשכולית לחתיכות, הצטבר מיץ בשולי האשכולית.

1) האם מותר לאכלו.
2) והאם מותר לכתחילה לחתוך אותה או לאוכלה עם כף.
3) והאם יש חילוק בין אם לכתחילה נתכוין גם לכך.
4) וכן סלט פירות שהצטבר בתחתית הכלי מיץ של הפירות אם מותר לשתות אותו.
[ס"ח, ס"ב, ס"ג, מ"ב סקט"ז].

ה. הוציא חתיכות קרח מודבקים מהמקפיא.

1) האם יכול לשבור ולפרק אותם כדי שיוכל לתת לחלקם לכמה כוסות.
2) והאם יוכל לשפוך עליהם מים כדי שיתפרקו.
3) והאם מותר להניח קרח בכניסה לכד וכדו' ולשפוך מעליהם את השתיה לכד, שיתקרר בדרך, וגם יתפרר קצת.
4) והאם מותר להוציא שקית חלב קפוא מהמקפיא ולהניח במקום שהשמש יפשירו
[ס"ט, וסי"ד, מ"ב סקל"ב, וסקל"ד].

ו. שירותים שתלוי בו נוזל צבוע.

1) האם מותר להוריד את המים כשיתערב בו.
2) והאם מותר להטביל את החלה ביין אדום.
3) והאם יש ענין להכין פטל מער"ש.
4) והאם מותר לערב צבע מאכל נוזלי בתוך משקה.
5) וכן כשחסר לו יין אדום בליל הסדר, האם מותר לול ערב קצת יין אדום עם לבן.
6) והאם מותר לערב מי סלק בגלידה, כדי שיקבל צבע יפה.
[הסס יש חילוק בין מסקיס למוכליס, וכשכוונו רק לכך, מו גס לכך, סי"ט, ס"כ, משנ"ה סקכ"ה, מיי מחדש כ"ד ה', שי"ח שעה"ל סקס"ה].